

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

**Psychické násilí v rodině s ohledem na činnost intervenčního centra
Psychological violence in families regarding the work of the Intervention
Centre**

Bakalářská práce

Vedoucí práce
Mgr. Jana Poláčková

Autor:
Burianová Andrea

Praha 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci na téma „Psychické násilí v rodině s ohledem na činnost intervenčního centra“ vypracovala samostatně s použitím níže uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 20.6. 2015

Burianová Andrea

.....

Anotace

Bakalářská práce se zabývá psychickým násilím v rodině a službami intervenčního centra, které poskytuje krizovou intervenci a psychickou podporu obětem či svědkům domácího násilí. V teoretické části se zabývá charakteristikou domácího násilí a také problematikou násilí v partnerských vztazích a násilí páchaného na dětech či seniorech. Nedílnou součástí práce je také kapitola o způsobu práce s oběťmi psychického násilí.

Praktická část této bakalářské práce tvoří kvalitativní výzkum, při kterém byla použita metoda rozhovoru a analýza dokumentů. Praktická část je zaměřena na odbornou pomoc obětem psychického násilí a také na to, jak oběť sama psychické násilí v rodině vnímá.

Annotation

This bachelor thesis describes physical violence in families and services of intervention center which offers interventions and psychological support to victims or witnesses of violence in families. Theoretical part covers the characteristics of domestic violence, violence in relationships and violence on children and elderly. One of the backbones of the thesis is a chapter on the way how to work with victims of physical violence. Practical part of the thesis is built up on the qualitative research in which was used method of talking and analysis of documents. Practical part is focused on expert support to victims of psychological violence and as well as to how victim feels psychological violence in family.

Klíčová slova

Domácí násilí, psychické násilí, násilí v rodině, násilí v partnerských vztazích, oběť, krize, krizová intervence, intervenční centrum, práce s oběťmi domácího násilí.

Keywords

Domestic violence, psychological violence, violence in family, violence in relationships, victim, crisis, crisis intervention, intervention center, work with victims of domestic violence.

Obsah

Úvod.....	5
TEORETICKÁ ČÁST.....	7
1 Rodina a domácí násilí.....	7
1.1 Charakteristika rodiny a domácího násilí.....	7
1.2 Příčiny domácího násilí.....	8
1.3 Znaky domácího násilí.....	9
1.4 Fáze domácího násilí.....	10
2. Specifikace psychického násilí v rodině.....	12
2.1 Psychické násilí v partnerských vztazích.....	13
2.1.1 Žena jako oběť domácího násilí.....	15
2.1.2 Muž jako oběť domácího násilí.....	15
2.1.3 Ex partnerské násilí.....	16
2.2 Psychické násilí v rodině.....	16
2.2.1 Děti jako osoby ohrožené domácím násilím.....	16
2.2.2 Senioři jako osoby ohrožené domácím násilím.....	18
2.3 Agresoři.....	19
2.3.1 Ženy jako agresoři domácího násilí.....	21
2.3.2 Muži jako agresoři domácího násilí.....	21
3 Krize a krizová intervence.....	23
3.1 Krizová pomoc obětem domácího násilí.....	25
PRAKTICKÁ ČÁST.....	30
4. Cíl a metody výzkumu.....	30
4.1 Kazuistika č. 1.....	32
4.2 Kazuistika č. 2.....	35
4.3 Kazuistika č. 3.....	38
4.4 Kazuistika č. 4.....	40
4.5 Kazuistika č. 5.....	43
4.6 Kazuistika č. 6.....	45
4.7 Porovnání a zhodnocení.....	47
ZÁVĚR.....	50
SEZNAM LITERATURY.....	51
SEZNAM PŘÍLOH.....	52

Úvod

Jako téma bakalářské práce jsem zvolila psychické násilí v rodině s ohledem na činnost intervenčního centra. Asi rok pracuji jako dobrovolník v jedné nejmenované organizaci zabývající se domácím násilím. Tato organizace působí v Praze a středočeském kraji. Problematikou domácího násilí jsme se samozřejmě zabývali i v rámci studia na vysoké, ostatně i na střední, škole, přesto je realita úplně jiná. Můžete číst a slyšet tisíce příběhů, ale když naproti vám sedí naprosto zoufalá oběť, která se snaží vysvětlit a svým způsobem i obhájit to, co se jí stalo, těm emocím se žádný příběh nevyrovná. Všimla jsem si, že v poslední době narostlo spoustu případů psychického „násilí“ v rodině i v mém okolí a já si poslední dobou kladla otázku: kdy jde vlastně o jakousi jen „italskou domácnost“, a kdy už se jedná o skutečné domácí násilí? A v průběhu psaní bakalářské práce jsem si také sama odpověděla. Pokud mají v rodině pouze tzv. „italskou domácnost“ role agresora a oběti se mění, nepoznáte, který je v rodině ten dominantní, protože jsou to svým způsobem oba. Pokud se jedná o domácí násilí, oběť se bránit neumí, útoky nevrací a agresora nenapadá.

Cílem mé bakalářské práce je hlouběji se seznámit s problematikou psychického násilí i násilím v rodině celkově, seznámit se s činností intervenčního centra a jejich postupem při práci, a jakou pomoc může organizace při práci s obětí a rodinou dále nabídnout.

Bakalářská práce je rozdělena do dvou částí – teoretické a praktické.

V teoretické části je cílem shromáždit základní informace o tom, co domácí násilí je, jak vypadají jeho formy, fáze a znaky. Poté se zaměřím pouze na specifika psychického násilí, na násilí v partnerských vztazích, tedy na mužích a ženách a poté na psychické násilí v rodině, které je pácháno na dětech a seniorech. Další kapitola se bude zabývat problematikou agresorů a toho, jak se liší žena a muž jako agresor psychického násilí. A v poslední kapitole popíši krizi a krizovou intervenci, která je poskytována obětím domácího násilí a jejich rodinám. Píši o tom, jak by měla probíhat krizová intervence v intervenčním centru a také jaké základní potřeby by měly být oběti poskytnuty.

V teoretické části jsem čerpala z odborné literatury a internetových zdrojů. Veškeré zdroje jsou uvedeny v seznamu literatury.

Úkolem mé praktické části je vypracovat kompletní kazuistiky šesti obětí psychického násilí. Tři oběti, které nevyhledali pomoc intervenčního centra a tři kazuistiky těch obětí, kteří intervenční centrum jednou či vícekrát navštívili. Kazuistiky obsahují základní osobní údaje,

rodinnou anamnézu, vztahy k agresorovi, první počátky násilí, průběh psychického násilí a řešení situací. Popsán je také současný stav oběti – zda násilí pokračuje, či se z kruhu domácího násilí oběť zachránila.

Potřebné informace k vypracování praktické části jsem získala pomocí techniky polostrukturovaných rozhovorů s oběťmi i pracovníky intervenčního centra, analýzy dokumentů intervenčního centra i spisů od lékaře či policie ČR, také jsem využila techniku pozorování – buď v přirozeném prostředí oběti, nebo při násleších v intervenčním centru.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Rodina a domácí násilí

1.1 Charakteristika rodiny a domácího násilí

„Rodina je první a velmi důležitá sociální skupina, která plní celou řadu funkcí. Mezi ty základní patří reprodukční funkce, emoční funkce, socializačně-výchovná funkce, ekonomická funkce. Poskytuje svým členům potřebné zázemí, uspokojuje jejich potřeby a zprostředkovává zkušenosti, které nelze získat jinde. Pokud je ale rodina v nějakém směru dysfunkční, některé potřeby těchto lidí zůstanou neuspokojeny a rodina se pro ně stane spíše zdrojem zátěže.“(Vágnerová, 2008, s. 589) Rodina je zkrátka skupina nejbližších osob, o to těžší je přiznat si a začít řešit situaci, kdy jedince právě jedna z těchto osob tyranizuje. Rodinné vztahy jsou negativně narušeny jak u samotné oběti, která násilí prožívá, tak u svědků domácího násilí, kterými jsou bohužel často děti.

Jako domácí násilí se obecně označuje fyzické, psychické a sexuální napadání od blízké osoby v jedné domácnosti. Autoři Ševčík a Špaténková (2011, s. 50) k těmto třem formám zařazují ještě sociální násilí a ekonomické násilí. Pravdou je, pokud se v rodině vyskytne domácí násilí, často se různé formy prolínají.

Fyzické násilí

Fyzické násilí je nejhrubší a nejspíše nejzjevnější formou domácího násilí. Pod tímto násilím se skrývá široké spektrum chování, kdy cílem je fyzicky ublížit oběti, zastrašit ji, přivodit bolest a oběť fyzicky ovládnout. Může jít o fyzické napadání formou facek, ranami pěstí, kopání, škrčení, mačkání, topení. U dětí se také může objevit nepřiměřené použití síly při běžných úkonech, jako je mytí, krmení, nebo kruté a neadekvátní tresty, při kterých agresor přestává ovládat své jednání. Způsobů fyzických trestů je ovšem nespočetně. Někteří agresori dokonce ovládají drastická mučení, které na těle téměř nezanechá stopy.

Psychické násilí

Jako psychické násilí se označuje verbální i neverbální napadání. Útočník chce u oběti vyvolat duševní utrpení a bolest. Oběť může být zastrašována verbální i neverbální komunikací, kritizována, vydírána, agresor jí může vyhrožovat, kontrolovat vše, co oběť dělá,

zpochybňuje duševní zdraví oběti. Některé oběti tuto formu násilí považují za horší a mnohem hůře snesitelné, než fyzické násilí.

Sexuální násilí

Sexuální násilí zahrnuje v podstatě všechny nedobrovolné sexuální aktivity, přímé i nepřímé.

Sociální násilí

Pod pojmem sociální násilí se skrývá úplná sociální izolace oběti, zákazy kontaktů s rodinou nebo přáteli, ale může se jednat i o využívání svědků domácího násilí proti oběti.

Ekonomické násilí

U ekonomického násilí agresor oběti omezuje přístup k finančním prostředkům a nad rodinným příjmem nebo příjmem oběti může mít absolutní kontrolu.

Obětí domácího násilí se může stát každý bez ohledu na věk a pohlaví, či sociální vrstvu. Přestože se v naší společnosti nejčastěji mluví o ženách jako obětech domácího násilí, výjimkou nejsou ani muži, senioři, děti a handicapovaní. „Jde prakticky o kohokoli – plačící miminko dvouleté batole, matka od dětí, nemohoucí senior, výrostek, bezúhonný manžel.“(Ševčík, 2011, s. 21)

1.2 Příčiny domácího násilí

Co se týká příčin, často je těžce nachází i sami aktéři domácího teroru. V odborné literatuře se můžeme setkat s teoriemi, které se snaží domácí násilí osvětlit. Tyto teorie, jak uvádí autor Ševčík (2011, s.32) se rozdělují na jednofaktorové a multifaktorové.

Biologicko-genetická teorie - vysvětluje jen obecné předpoklady k agresivitě. Tvrdí, že agresivita je určena geneticky.

Psychologické teorie – v těchto teoriích převážně tvrdí, že příčinou domácího násilí jsou opakující se deprese, poruchy osobnosti. Domácí násilí také může být důsledkem hněvu, který je zaměřen primárně na vlastní osobu.

Sociologické teorie - tyto teorie vnímají domácí násilí jako produkt „typické mužské společnosti“. Domácí násilí je dle nich prostředek k uplatňování moci a kontroly.

Feministické přístupy – mají podobné tvrzení jako sociologické teorie, tedy že domácí násilí je dáno nadřazeností mužů ve společnosti.

Jednofaktorové teorie jsou již vyvráceny či překonány. „Každý teoretický přístup používá pro interpretaci domácího násilí vlastní naraci, akcentuje pouze určité aspekty dané problematiky a nechopuje ji komplexněji. Čírtková (2008) poukazuje na to, že psychologický přístup málo rozlišuje mezi zdravotní a sociální normou, feministický je navíc konfrontován s problémem, zda násilí žen na mužích a násilí mužích na ženách má jiné příčiny.“ (Ševčík, 2011, s. 36) V současné době jsou upřednostňovány přístupy multifaktorové, u kterých se propojují jednofaktorové přístupy do integrujícího modelu. Model dle D. G. Duttona (1995,1998, in Ševčík, 2011, str. 36.)

Makrosystémová rovina – příčiny domácího násilí ve společnosti spočívají v hierarchii hodnot, ve kterých převládá dominance mužů.

Exosystémová rovina – tato rovina představuje širší komunitu osob, v níž se jedinec pohybuje. Je to bezprostřední sociální okolí, které zahrnuje formální i neformální sociální struktury. Určité příčiny, které mohou přispívat k rozvoji domácího násilí, např. nezaměstnanost, nedostatek financí, nižší vzdělání, alkoholismus..

Mikrosystémová rovina – uvnitř této roviny vznikají samotné situace a okolnosti, které mohou potencovat domácí násilí. Patří sem soukromí rodiny, předepsané role, ale i skutečnost, že se osoby uvnitř rodiny dobře znají a mohou odhadnout reakce a způsoby chování toho druhého jak v běžných, tak v krizových situacích, tudíž vědí, co si mohou dovolit.

Ontogenetická rovina – příčiny násilí hledá v individuálních charakteristikách jak oběti, tak agresora. Může jít o přímý kontakt s násilím v dětství, či o vývoj, kdy se jedinec naučí v krizových a stresových situacích jednat agresivně.

1.3 Znaky domácího násilí

Domácí násilí se odehrává v soukromí, dlouhodobě a opakovaně, role osoby ohrožené a osoby násilné jsou jasně dané a útoky eskalují. Ovšem eskalaci útoků jako znak domácího násilí zpochybňuje Čírtková (2009), která tvrdí, že stupňování je jako diagnostický znak spojeno s původními feministickými koncepcemi domácího násilí, které byly zaměřeny

především na klasickou verzi domácího násilí typu intimní terorismus. V současné době se eskalace nepřijímá jako znak domácího násilí, spíše jako rizikový faktor. Ševčík a Špaténková (2011, s. 39) ve své knize popisují i tyto znaky:

Historie domácího násilí

Odkazuje na to, že domácí násilí není ojedinělým násilným aktem, ale musí se opakovat. Jedná se o dlouhodobou, opakovanou násilnou situaci s určitým cyklickým vývojem.

Stupňování domácího násilí

Postupně dochází ke zhoršování situace. Zpočátku se může jednat pouze o verbální napadání, později se začnou objevovat první fyzické ataky, které se postupně zhoršují a zintenzivňují.

Násilí mezi blízkými osobami

Akteři domácího násilí jsou vzájemně propojeni citově, sociálně a ekonomicky. Někteří autoři uvádí, že znakem jsou neměnné a jasné role mezi aktéry. Tedy je zcela jasné, kdo je násilná osoba a kdo osoba ohrožená. Je ovšem možné, že tento znak se neobjeví vždy. Je ovšem nutné vzít v potaz, že násilná osoba může mít různou moc, tedy fyzickou, ale i psychickou nebo danou společensky (např. rodičovská moc nad dítětem), a proto se i „slabá žena“ a „křehký senior“ mohou stát agresorem domácího násilí. Nedisponují sice fyzickou převahou, ale mohou mistrně využívat své převahy (např. psychické) k dominanci, manipulaci, apod. Násilí ze strany druhé osoby může být pouze výrazem zoufalého boje proti bezmoci, nebo naopak snahou získat moc.

Společná domácnost

Domácí násilí je pácháno v soukromí, což je umožněné společnou domácností, společným obydlím aktérů. Toto násilí probíhá za zavřenými dveřmi bytu či domu, stranou společenské kontroly, což je spojeno s nedostatkem svědků a důkazů. Pokud se násilí mezi blízkými jedinci odehrává delší dobu, může k němu posléze docházet i na veřejnosti.

1.4 Fáze domácího násilí

I když se domácí násilí může zdát jako nepředvídatelná skutečnost, ve skutečnosti má určitý vzorec, který se opakuje. Jsou to čtyři fáze, které se v průběhu domácího násilí liší

délkou jednotlivých fází, i časovým intervalem. Čím déle domácí násilí trvá, tím se časové prodlevy i délka fází může zkracovat. Ševčík a Špaténková (2011) fáze popisují takto:

Fáze napětí

V první fázi roste napětí, komunikace vážne, oběť začíná mít strach a situaci chce vyřešit usmířením s agresorem. Ohrožená osoba se cítí vinu, že se dostatečně nesnažila a nezamezila vzniku násilí. Vyhnout se druhé fázi se jí ovšem nemůže podařit a násilí se přesouvá do další fáze – násilí.

Fáze násilí

Ve druhé fázi dochází k samotnému incidentu, k verbálnímu, emocionálnímu, fyzickému i jinému napadání. Oběť zažívá intenzivní pocit strachu, úzkosti, bezmocnosti. Je typické, že časem dochází ke zhoršení celé situace, protože násilník zjistí, že jeho chování nemělo žádný či minimální sociální důsledek, a tak se naučí používat násilí jako přijatelný prostředek kontroly a donucování.

Fáze usmíření

Po této fázi následuje období líbánek. Agresor se začne omlouvat, prosit o odpuštění, obviňuje oběť o vyprovokování, zneužití popírá nebo jej zlehčuje. Často oběti nosí dárky a vyjadřuje jí plnou pozornost. Toto jednání je zpravidla tak přesvědčivé, že oběť uvěří slibům.

Pokud se ovšem taktika o zahrnování pozornosti neosvědčí, agresor může začít vyhrožovat sebevraždou, sebepoškozováním.

Fáze klidu

Čtvrtou fází je období klidu, která je charakterizována relativním klidem, kdy násilná osoba může plnit některý ze svých slibů a oběť doufá, že se násilí už opakovat nebude. Nicméně problémy se postupně opět kumulují, až opět přechází ve fázi napětí.

Celý cyklus se tak dlouho opakuje, dokud není nějakým způsobem přerušeno. Opakovat se může nesčetněkrát a trvání je různé – může jít o hodiny, týdny, měsíce, roky i desetiletí.

2. Specifikace psychického násilí v rodině

Jak jsem již zmiňovala v předchozí kapitole, psychické násilí může mít formu verbálního i neverbálního napadání. Někteří autoři do této formy psychického násilí řadí i sociální izolaci a stalking. Psychické násilí je těžko popsatelné a těžko dokazatelné. Dle výpovědí některých obětí lze předpokládat, že tato forma je mnohem horší, než fyzické násilí. Agresor může ve společnosti působit jako „dokonalý protějšek“, může být zábavný, společenský, starostlivý, ideální partner, rodič, potomek. O to těžší je pro oběť říci si o pomoc, ať už u svých blízkých nebo u odborníků. Projevy psychického násilí mohou být různé. Ponižování, slovní týrání, vulgární nadávky, zastrašování, vyhrožování, citové vydírání, zesměšňování, naprostá kontrola nad vším, co oběť dělá, omezování osobní svobody, sledování oběti, výslechy a nespočet dalších terorů. Můžeme sem zařadit také např. záměrné ničení věcí a zastrašování různými gesty, pohledy, odepírání spánku nebo potravy. Hirigoyen (1998, s. 5) uvádí, že výsledkem psychického týrání může být dokonce i psychická vražda.

Stejně jako ostatní formy domácího násilí, tak i psychické násilí se vyznačuje opakovaností, dlouhodobostí, eskalací, jasně danou nadřazenou a podřízenou rolí a tím, že se odehrává v soukromí. I zde se dle různých autorů, např. Ševčík a Špaténková, odehrává různě dlouhý cyklus, kdy se střídají období klidu, napětí, násilí a usmiřování. Ovšem Hirigoyen (1998,s8.) tvrdí, že se jedná o perverzní psychické útoky. „Tato forma agrese je výrazem nevědomého procesu psychologické destrukce, který je tvořen zjevnými nebo skrytými nepřátelskými projevy jednoho nebo více jedinců vůči oběti. Zdánlivě neškodnými slovy, narázkami a náznaky je skutečně možné druhého vyvést z rovnováhy nebo ho dokonce za nečinného přihlížení okolí zničit. Agresor nebo agresoři si ponižováním druhých zvyšují vlastní sebevědomí a zároveň se vyhýbají jakémukoliv vnitřnímu konfliktu nebo duševní nejistotě tím, že na druhého přenesou svou vlastní odpovědnost za to, co jim samotným nejde. Tento proces se ovšem stává destruktivním teprve při častém opakování a delší dobou trvání. Každý jedinec s neurotickými sklony se v určitých situacích uchyluje ke zvrácenému chování, například při záchvatu vzteku, ale je také schopen jiných vzorců jednání (hysterického, fobického, obsedantního), po kterých následuje sebezpytování. Perverzní jedinec je ale zvrácený stále. Je v tomto typu vztahu ke druhým fixovaný své chování nikdy nezpochybňuje.“ (Hirigoyen, 1998, s. 7)

Není výjimkou, že psychické násilí se v rodině objeví jako první, až poté může přejít v jinou formu, např. fyzického násilí. „Psychické násilí v rodině se většinou předává z generace na generaci. Jedná se o psychické týrání, které často uniká pozornosti okolí a zároveň působí velikou škodu. Toto zacházení si také občas může nasazovat masku výchovy.“ (Hiriogoyen, 1998, s. 43) Je časté, že psychické násilí bývá součástí jiných forem násilí, tedy fyzického nebo sexuálního násilí. „U osob, které byly vystaveny násilí, se objevuje řada symptomů na tělesné, psychické i sociální úrovni.“ (Vodáčková (2012, s. 461).

2.1 Psychické násilí v partnerských vztazích

Partner by pro nás měl být tou nejbližší osobou ze všech. O to těžší je pro oběť uvědomit si, že jí tato osoba psychicky týrá. Z počátku vztahu nemusí vůbec nic nasvědčovat tomu, že dojde ve vztahu k násilí. Není výjimkou, že vztahy mezi partnery, ve kterých později propukne domácí násilí, se mohou ze začátku vyvíjet lépe, než ostatní partnerské vztahy. Společnost často psychické násilí v partnerském vztahu popírá nebo zlehčuje tím, že problémem vztahu je pouze otázka dominance.

Oběti násilí ve vztahu může nahánět strach fakt, že agresor, ten kdo jí nejvíce ubližuje, je i zároveň tím nejdůvěrnějším partnerem a naopak. „Narcistický jedinec se druhého zmocňuje, aby si jej připoutal, ale zároveň se bojí, aby se mu ten druhý příliš nepřiblížil a neovládl ho. Oběť musí zůstat nepřetržitě frustrována a zároveň se jí musí zabránit v klidném uvažování, aby si náhodou neuvědomila povahu zhoubného procesu.“ (Hiriogoyen, 1998, s. 20)

„Intimní vztahy jsou nanejvýš specifické z důvodu dokonalé znalosti druhé osoby, jejích reakcí, slabých stránek a citlivých míst. Soužití ve společné domácnosti dává prostor k tomu, aby se násilné útoky odehrávaly v podstatě kdykoliv – bez kontroly zvenčí. Proto se často stává, že jsou před veřejností skryty. Pokud přece jen někdo násilí vůči partnerovi zaregistruje, oběť agresora většinou omlouvá, připisuje toto chování např. hněvu, únavě, alkoholu, špatné náladě, nebo projevy násilí bagatelizují či popírají.“ (Ševčík 2011, s. 91)

Vývoj násilného vztahu 3-N dle Walkerové (Ševčík, 2011, s. 82)

Fáze namlouvání

V této fázi si budoucí agresor potenciální oběť namlouvá, zahrnuje ji nákloností, pozorností, dárky. Vše může vypadat, že jde o ideálního partnera/partnerku. Ovšem přes počáteční zamilovanost nemusí ženy či muži vidět první náznaky či signály, jako jsou projevy žárlivosti, snaha o sociální izolaci. Budoucí oběti tyto projevy mohou dokonce lichotit, a pokud si někdo z okolí dovolí vynést pochybnosti, většinou je to důvod pro další sociální izolaci od této osoby.

Fáze napětí

Tato fáze se do vztahu vkrádá pomalu. Napětí postupně vzrůstá a zcela nekontrolovatelně přejde v násilí. První silný výbuch bývá pro ohroženou osobu velkým šokem. Nemůže pochopit, co se stalo. Je zmatená a této situace využívá agresor. Své chování obhajuje, omlouvá se, slibuje, že se nic podobného opakovat nebude. Oběť uvěří, že vše bude v pořádku.

Fáze násilí

Násilník postupně ovládne celý život oběti, včetně jí samotné. Násilí se stává nástrojem pro udržení kontroly a moci. Vytváří se nový, zkreslený sebeobraz oběti. Osoba ohrožená se snaží násilníkovi vyhovět a svým „správným“ chováním změnit jeho reakce, což se jí ovšem podařit nemůže. Okolí obvykle netuší, co se ve vztahu děje a ani to vědět nechce. Některé projevy si vysvětlují mylně. Oběť si vytváří strategie, jak ve vztahu přežít bez větší újmy, má snahu skutečnost popírat, násilníka omlouvá. Tyto, často nepochopitelné, reakce oběti, vznikají jako obranný mechanismus v důsledku používaného násilí, ne jako příčina.

Pomalou si oběť uvědomuje, že tímto způsobem žít nemůže a ani nechce. Roste její ochota hledat pomoc a podporu. Začíná si uvědomovat, že její život ztrácí smysl, pokud ve vztahu zůstane. V této fázi hrozí větší riziko sebevraždy.

Násilné vztahy obvykle nekončí „klidným“ rozchodem a adaptací na novou situaci. Většinou se násilí zacyklí a poté se rozjede spirála domácího násilí, které graduje. Pokud oběť ze vztahu odejde, může následovat další podoba domácího násilí, tzv. ex-partnerské násilí.

2.1.1 Žena jako oběť domácího násilí

Ženy bývají nejčastější obětí domácího násilí, proto si můžeme všimnout, že většina kampaní Badura-Madej (1999, s. 122, in Ševčík, 2011, s. 92) ve své knize popisuje tzv. typický portrét týrané ženy. Žena, která je týraná vykazuje dle něj vykazuje tyto charakteristiky: je materiálně závislá na svém partnerovi, je submisivní a poslušná, udržuje minimální nebo žádné sociální kontakty, často omlouvá partnerovo chování jeho náladou nebo nepříjemnostmi, které právě prožil, či jako důsledek zážitků z dětství, je vystrašená, trpí pocitem vlastní bezmoci, beznaděje a bezcennosti, myslí si, že situace nemá řešení, ačkoli partnerovo násilí již nemůže snášet, má intenzivní pocity viny a je přesvědčená, že vše, co se jí přihodilo, si zaslouží, bezmezně věří, že se partner změní, stydí se vyprávět o svých zkušenostech a způsobech, jakými s ní partner zachází, je silně emocionálně závislá na partnerovi. Život bez partnera si neumí představit. Jiní autoři poukazují na to, že tyto ženy mají podobně jako násilní muži „dvojitou tvář“ – světu nastavují tu optimistickou a pozitivní, ve skutečnosti žijí ovšem v hrůze a hněvu. Je třeba si uvědomit, že v rolích týraných žen nejsou jen tyto ženy, které vykazují tyto znaky. Nezřídka kdy jsou násilím ohroženy i ženy svébytné, pracovně úspěšné, krom rodinný život aktivní a sebevědomé. Právě proto je pro takové ženy obtížné vyhledat odbornou pomoc.

2.1.2 Muž jako oběť domácího násilí

Pokud se hovoří o problematice domácího násilí, slýcháváme o ní především v souvislosti se ženami. To ovšem neznamená, že se násilí týká jen jich. V dnešní době se ale stále více dostává do podvědomí společnosti i domácí násilí páchané na mužích. Může být těžké při analýze domácího násilí jednoznačně určit muže, jako oběť. Pokud je ale muž skutečně obětí partnerského násilí, musí se k němu přistupovat nanejvýš citlivě. Psychické násilí na mužích má nespočet forem, stejně jako u ostatních obětí. Může jít o emocionální násilí, o různé nadávky, ponižování, hrozby, vydírání, využívání jiných osob (navádění dětí proti muži, zamezení kontaktu, apod). Muž v roli oběti domácího násilí zažívá těžké emoční ztráty, které mohou přejít až v psychické trauma. Navíc může být poškozena také jejich otcovská role. Je prokázáno, že mužská oběť domácího násilí nemá tendenci vyhledávat odbornou pomoc, ani ji přijmout, pokud se sama nabízí. Pokud chtějí přijmout pomoc, jde většinou o praktické poradenství, jako jsou právní služby, informace ohledně bydlení, apod.

Muži často pomoc v podobě intervence či terapie odmítají. Proto pokud na intervenčním pracovišti pracují s muži, měla by se jejich práce především zaměřit na sestavení bezpečnostního plánu, o právních aspektech, zajištění bydlení, kdy kontaktovat policii a kdy oznámit situaci dalším orgánům, např. odbor sociálně právní ochrany dětí.

2.1.3 Ex partnerské násilí

Pokud se partneři rozejdou, především pokud je rozchod/rozvod iniciován ze strany oběti, bohužel to pro ni neznamena, že psychický teror přestane. Může přijít tzv. ex partnerské násilí, kdy agresor oběť sleduje, vyhrožuje jí, dále se snaží mít vše pod kontrolou, využívá k psychickému teroru děti a stejně tak se může snažit, aby se k němu oběť vrátila.

Velmi těžké musí být pro oběť fakt, že násilí v podstatě pokračuje, i když v mírnější formě. Důležité je, aby využila všech prostředků. Policii, odbor sociálně právní ochrany dětí, apod. Je také podstatné, aby se od agresora nenechala „strhnout“. V ideálním případě úplně přerušila komunikaci, to ovšem vždy nejde kvůli společným dětem. V takovém případě by oběť měla nastolit pevná pravidla pro komunikaci ohledně dětí. Oběť by v nejlepším případě neměla reagovat na urážky, vyhrožování, apod.

2.2 Psychické násilí v rodině

„Psychické násilí, ale i násilí v jiné formě, zanechává v oběti traumatické následky, zhoršuje chronické potíže a představuje riziko pro duševní rozvoj obětí. Může se rozvíjet úzkost, deprese, různá onemocnění.“ (Daligand, 2014, s. 119) Psychické násilí v rodině může být páčáno jak mezi partnery, tak mohou být ohroženi děti, či širší příbuzenstvo, jako např. senioři. Pokud je dítě „pouze“ svědkem či prostředníkem psychického teroru mezi rodiči, lze předvídat, že dítě tyto situace pochytí, bude je vnímat za běžné a samo se později může chovat násilně.

2.2.1 Děti jako osoby ohrožené domácím násilím

O dětech ohrožených domácím násilím se hovoří v souvislosti s pojmem Syndrom CAN (Child Abuse and Neglect = syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte).

Formy syndromu CAN jsou tělesné týrání, zneužívání a zanedbávání, sexuální zneužívání (přímé i nepřímé), duševní a citové týrání, zneužívání a zanedbávání.

Po psychické stránce může být dítě týráno, zneužíváno a zanedbáváno emočně, kdy je mu odepírána láska, něha a péče. Dítěti se nedostává mazlení a není uspokojena potřeba být milován. Dítě také může být různě psychicky manipulováno a vydíráno. Pod psychickým násilím si můžeme také představit různé formy vyhrožování, že dítě bude například opuštěno, posláno do dětského domova. Dítě není chváleno, oceňováno, a naopak je mu schvalována vina za to, co vše způsobilo (nemoc, ztrátu zaměstnání, ztrátu rodiče, rozvrat rodiny,...)

Autorka Hiriogoyen (1998, s. 44-56), ve své knize psychické násilí v rodině na dětech dělí na dvě skupiny:

Nepřímé násilí

Tato forma násilí je nejčastěji zaměřena na manžela/ manželku, kterého chce agresor zničit. V případě, že to nelze, obrací se proti dětem. Děti jsou oběťmi zkrátka proto, že zde jsou. Děti, jako svědci konfliktu, který se jich netýká, se také ony stávají terčem projevů násilí, které jsou určeny druhému rodiči. Zraněný rodič si poté, jako na oplátku, vylévá zlost na dětech, protože se mu nedaří, projevit se před agresorem.

Dítě nese dále svůj podíl utrpení, a jestliže se situace nevyřeší a dítě nenalezne řešení samo v sobě, bude v budoucnu jednat obdobně. Perverzní manipulace způsobuje u dětí i u dospělých vážné poruchy. Pokud není zmatek v hlavě dítěte rozumným jednáním jiného dospělého napraven, může to dítě nebo dospívajícího dovést k sebedestrukci.

Ať už jsou příčiny jakékoliv, je toto chování nepřijatelné a neomluvitelné. U dospělých, kteří byli v dětství oběťmi takového chování rodičů, se můžeme velmi často setkat s návykovým chováním (poruchy příjmu potravy,...).

Dítě od rodičů přijme negativní obraz sám sebe a směřuje se s ním, jakoby si jej plně zasloužil. Rodič má v rukou lehce manipulovatelný objekt, který může ponižovat tak, jak to sám zažil či zažívá. Dětská radost je pro něj nesnesitelná. Svě dítě trestá naprosto za vše, co udělá nebo vysloví. Manipulovat dětmi je velmi jednoduché. Děti budou pro své rodiče vždy hledat omluvu. Dětská tolerance je bezmezná, dítě bude vždy mít snahu svým rodičům odpustit, vzít na sebe jejich chyby a snažit se pochopit příčinu jejich nespokojenosti.

Přímé násilí

Přímé násilí je znamením vědomého nebo nevědomého zavření dítěte jedním z rodičů. Rodič se omlouvá vysvětlením, že jedná v zájmu dítěte a že má určitý výchovný cíl. Realita je ovšem taková, že dítě mu překáží a on ho potřebuje zničit a tím ochránit sebe.

Nikdo jiný nemůže toto násilí vnímat. Dítě je nešťastné, a pokud si stěžuje, pak na všední gesta nebo slova nevymykající se normě. Týrané dítě je často samo pokládáno za tyrana.

Rodič využívá každé příležitosti, aby své násilí k dítěti ospravedlnil (např. jedna špatná známka ve škole).

Také se stává, že dítě je obdařeno něčím, čím jeho rodiče ne. Může být nadané, precitlivělé, a podobně. Rodiče se pak snaží to nejlepší v dítěti zničit, aby neviděli své vlastní nedostatky. Dítě se pod vlivem tvrzení rodičů, že je neschopný, opravdu stává nešikovné, nesnesitelné, „hloupé“ a rodič má dobrý důvod ke špatnému zacházení a k týrání. Pod záminkou výchovy tak rodič ve vlastním dítěti uhasí jiskru života, která jemu samotnému chybí, zlomí dítěti vůli, zbaví ho kritického ducha a zařídí vše tak, aby ho dítě nemohlo odsoudit.

Ve všech případech děti velmi dobře cítí, že neodpovídají přáním svých rodičů. Pociťují vinu za jejich zklamání, za to, že jim dělají ostudu a že pro ně nejsou dost dobré.

2.2.2 Senioři jako osoby ohrožené domácím násilím

U seniorů se setkáváme s podobným psychickým násilím jako u dětí. Je to dáno tím, že stejně jako děti, tak i senioři už nemusí být tolik soběstační. V souvislosti se seniory a psychickým násilím se často hovoří o emočním zanedbávání, když jsou například z důvodu nemoci či stáří závislí na jiné osobě. Při psychickém týrání, je senior osočován, je mu nadáváno, či je různě ponižován. Senioři jsou také velmi častou obětí ekonomického násilí, kdy musí všechny své příjmy odevzdávat tomu, kdo se o ně stará, ale péče se jim nedostane. Problémem domácího násilí na seniorech je mimo jiné fakt, že agresory jsou většinou jejich vlastní děti, případně vnoučata či partner. Proto se většinou senior tuto skutečnost bojí okolí přiznat a nějakým způsobem jí řešit. K agresorovi mají emoční vztah a mohou být na agresorovi zcela závislí.

V seniorském věku jedinec ztrácí sociální kontakty. Příčinou může být úmrtí partnera, vrstevníků, odchod ze zaměstnání nebo také horší zdravotní stav. Senior je méně pohyblivý a tím se do společnosti dostává méně a méně. Postupně se stává závislý na své rodině, případně na péči pracovníků sociálních služeb, kde k násilí může docházet taktéž.

2.3 Agresoři

Proč se určití jedinci chovají agresivně nelze jednoduše vysvětlit, neexistuje jen jedna příčina. Pro někoho může být násilí životním stylem, jiný tak může reagovat v stresových situacích, apod. Autor Ševčík (2011, s. 61) jako nejčastější příčiny uvádí následovně:

Těžký stres či spolupůsobení několika stresujících okolností

Některé stresové situace se mohou stát spouštěčem agresivního chování, zvláště pak, jde-li o ty chronické. Mohou to být těžké finanční problémy, vysoké dluhy, nezaměstnanost, problémy v zaměstnání, ztráta nebo změna domova, vážné onemocnění či nehoda, rozvod, rozchod, ztráta blízké osoby, neplánované těhotenství, sexuální problémy či problémy s identitou, partnerské neshody, problémy s dětmi, drogové problémy, apod.

Frustrace

Jedinec může být frustrován situací, v níž se nachází (např. partnerský vztah). Frustrace vyvolá hněv a pohotovost k agresi, ta může, ale nemusí, vyústit v násilí, to záleží na okolnostech, sociální situaci a vlastnostech dané osoby, především na tzv. frustrační toleranci. Cílem agrese poté může být jiný jedinec, například dítě. Poté hovoříme o tzv. přemístění agrese.

Ohrožení

Ohrožení fyzické či psychologické může vést k reakci jedince, ve které se chrání. Může jít o reálné ohrožení, většinou jde ale jen o pocit prožívání ohrožení.

Charakteristiky vztahu

Vztah násilné osoby a oběti může být ambivalentní. Agresor na jednu stranu oběť potřebuje, jde o intenzivní vztah, na druhé straně si uvědomují, že na jejich závislosti je cosi nezdravého. Nemohou žít spolu, ani bez sebe.

Partnerské neshody

Se stereotypem v partnerském vztahu se někteří jedinci mohou vyrovnávat agresí. Určité body jako finance, frekvence sexuálního života, domácí práce či trávení volného času, výchova dětí, apod. mohou vyústit v konflikty. Může se stát, že na některé otázky manželé nenajdou společnou odpověď. To může při větším a dlouhodobějším konfliktu přejít v násilí.

Boj o moc

Boj o moc může být silným spouštěčem násilného chování. Nejideálněji by se měli partneři podílet na rozhodování společně. Pokud ale jedinec bude dominantní ve veškerém rozhodování a přebere kontrolu plně do svých rukou, druhá osoba se stane submisivní, slabou a zranitelnou.

Vzory a modely chování

Pokud jedinec vyrůstal v rodině, kde násilí bylo běžné a „normální“, tyto vzorce přijala za své.

Identifikace s agresorem

Pokud byl jedinec v dětství sám obětí domácího násilí, bude se chtít bránit pocitům bezmoci a slabosti, které při tom prožíval. Proto se chce cítit silný a agresivní, tudíž se stává násilnou osobou.

Alkohol a drogy

Tyto prostředky mohou agresorovi sloužit jako prostředek, aby sebral odvahu, nebo naopak se uklidnil. Alkohol může také agresivní chování spouštět. Agresor se také cítí více uvolněný, nemá zábrany. A v neposlední řadě také alkohol a drogy slouží jako „omluva“, proč jedinec reagoval tak agresivně.

Zdravotní indispozice, neurologické poruchy, poškození mozku

Agresivní chování může být způsobeno i zdravotním problémem. Agresi může vyvolat také například. Cévní mozková příhoda a její následky, zranění hlavy, demence, různé psychózy.

Poruchy osobnosti

Rizikem jsou poruchy, které mají přímý dopad na chování k druhým lidem, především antisociální porucha osobnosti.

Velká tolerance společnosti vůči násilí

I toto je velká příčina toho, proč se tak často odehrává domácí násilí. Není pravdou, že je to věc soukromá a že „co se doma děje, do toho nikomu nic není!“

2.3.1 Ženy jako agresori domácího násilí

V souvislosti s domácím násilím nemůžeme o ženách hovořit jen jako o obětech. Ženy mohou figurovat jako násilné osoby téměř ve všech formách domácího násilí. Nejčastěji o ženách jako agresorech můžeme slyšet v souvislosti se zanedbáním péče o dítě nebo seniora. Ale není výjimkou, když žena páchá násilí na svém muži. Můžeme se domnívat, že jde většinou o psychickou formu, ovšem zcela potvrzené informace k těmto případům nejsou ucelené. Muži jako oběti se za svou situaci velmi stydí a neradi s touto skutečností pracují, či se svěřují někomu dalšímu. Dle Ševčíka (2011, s. 65) se lze domnívat, že muži jsou oběťmi domácího násilí téměř stejně často jako ženy. Odborná literatura se především zaměřuje na dva typy žen jako násilných osob: žena útočící v sebeobraně a žena, která násilnou osobu zabije. Ovšem při pohledu na ženy jako násilné osoby se nemůžeme zaměřit jen na násilí jako formu sebeobrany. Jeden z výzkumů (Buriánek, Kovařík, 2006, in Ševčík, 2011, s. 68) ukazuje na to, že ženy jako agresori jsou ve značné míře žárlivé, což souvisí s nadměrnou kontrolou a omezováním sociálních kontaktů oběti, zneužívají alkohol či drogy, projevují se agresivně i na veřejnosti, vyhrožují a používají nejrůznější formy nátlaku.

2.3.2 Muži jako agresori domácího násilí

Sklony k domácímu násilí mají muži, kteří vyrostli v násilných domácnostech, mají sklony k přehnané žárlivosti či k násilí, vyznávají „tradiční“ hodnoty a rozdělení genderových rolí, vykazují problematické sexuální chování, mají „dvojí tvář“, nejsou schopni převzít zodpovědnost a jsou pasivní, závislí a touží, aby o ně bylo pečováno.

Protože se ženami jako oběťmi domácího násilí se odborně pracuje o mnoho více nežli s muži, víme toho o mužích, jako o agresorech mnohem více. Samozřejmě, že každý případ domácího násilí se liší a žádný není stejný. A proto by s klienty měli pracovat i na odborných

pracovištích individuálně. Přesto můžeme určit typologii násilných mužů (Elbow, 1977, in Janosik, 1994, in Ševčík, 2011, s. 72):

Kontrolor – na ostatní lidi pohlíží jen z pohledu toho, co pro něj mohou udělat. Kontrolor pokládá oběť za svůj majetek, za objekt, který může ovládat. Nezávislost ohrožené osoby je pro něj nepřijatelná.

Obránce – míchá nenávist a lásku. Je závislý na přijetí a odpuštění osoby ohrožené domácím násilím. Cítí se silný jen tehdy, když je na něm ohrožená osoba citově, finančně, aj. závislá.

Validátor – jeho sebeúcta je velmi nízká a jde mu o uznání od druhých, potvrzení jeho schopností. Bojí se, že ho druzí odmítnou, a proto se často chová takový způsobem, který nepřijetí druhými vyvolává. Oběť nemůže ztratit, protože by byla jeho sebeúcta narušena. Proto používá všech prostředků, oběť zstrašuje, vydírá a vyhrožuje jí.

Inkorporátor – nevidí žádný rozdíl mezi sebou a obětí. Oběť vnímá jako doplnění sebe samého a tím si doplňuje svou sebeúctu, zároveň v něm vyvolává strach představa, co by se stalo, kdyby ji ztratil.

3 Krize a krizová intervence

Dle Vodáčkové (2012, s. 28) „Lze krizi chápat, jako subjektivně ohrožující situaci s velkým dynamickým nábojem, potencionálem změny. Bez níž by nebylo možné dosáhnout životního posunu, zrání. Každá krize s sebou nese změnu, která pro nás může být nebezpečím, ale i přínosem.“ Dle Vodáčkové (2012, s. 32, in Vymětal 1995) příčina vzniku krize spočívá v propojení vyladěnosti organismu a vnějšího spouštěče.

Jako vnější urychlovače označuje:

ztráta objektu (např. smrt, rozchod, zklamání, zranění, rozplynutí očekávání)

změna (zdravotního stavu, rodinné, pracovní, atmosférické změny)

volba mezi dvěma stejnými kvalitami

Vnitřními precipitory krize může být:

Neschopnost vyhovět požadavkům vývoje, nárokům a zodpovědnosti.

Náhradní opatření – tedy „zalepení“ problému dočasným řešením. Krize ale přijde tehdy, až si jedinec začne uvědomovat, že je něco špatně.

Každý člověk si v životě projde nespočetněkrát krizí a většinu z nich dokáže vyřešit sám nebo se svým okolím. Proto se často i krizový pracovník klienta ptá, jaké možnosti vyzkoušel před tím, než se obrátil na odbornou pomoc. Tím mu dává prostor zrekapitulovat si, jaké další příležitosti on sám má.

Přirozenými mechanismy, které jsou typické pro ochranu před fyzickou a psychickou bolestí v důsledku krize, dle Vodáčkové (2012, s. 47) jsou:

Regrese

Jedná se o ochranný proces, kdy se jedinec vrátí ke starým osvědčeným vzorcům chování v situaci mezního ohrožení.

Disociace

Při tomto ochranném procesu se „dva psychické procesy od sebe oddělují a koexistují vedle sebe, aniž by se propojily.“ V tomto případě může jedinec v nepříznivých podmínkách žít dlouhodobě.

Skotomizace

Je to ochranný proces, kdy subjekt například nevnímá celou událost, nemůže si vzpomenout na vše, vzpomínky jsou zkreslené nebo nedostupné. Může jít o důsledek prožitků, které jedinec není schopen přijmout. Tento ochranný mechanismus se také může projevit v neschopnosti empatie s někým, komu se stalo něco podobného.

Pokud si jedinec nemůže v krizi pomoci sám, jedním z dalších řešení je, obrátit se na odbornou krizovou pomoc. Odborná pomoc v krizi může mít obecně následující formy: ambulantní, forma hospitalizace, forma terénní služby, forma krizové pomoci a služby v klientově přirozeném prostředí, telefonická forma. Při domácím násilí se setkáváme s formou telefonické (a internetové) krizové pomoci a s ambulantní formou, tedy situací, kdy klient přichází do zařízení specializujícího se na pomoc obětem domácího násilí. „Aktuální cíl krizové pomoci spočívá ve stabilizaci stavu klienta, snížení nebezpečí, že se bude krizový stav dále prohlubovat. Minimálním krokem je zajistit klientovo fungování alespoň na úrovni před započítím krize. Perspektivním cílem je propracovat s klientem blízkou budoucnost a případně ho nasměrovat na další možnosti řešení. Jedním z takových prvků je podpora kompetence a samostatnosti klienta.“ (Vodáčková, 2012, s. 55)

Pro odbornou práci krizové pomoci charakterizovala Vodáčková (2012, s. 53) následující základní principy:

1. Princip dostupnosti

- Dostupnost informací o krizové pomoci. O službě by měli vědět jak občané, tak ostatní spolupracující složky a organizace. Měla by být zajištěná dostatečná propagace služby.
- Bezodkladnost a nepřetržitý provoz. Pomoc od odborníků v krizové pomoci by pro klienta měla fungovat s okamžitou možností kontaktu. V druhém případě klientovi hrozí riziko další zátěže a prohloubení krizového stavu.
- Vnější bezbariérovost. Při vyhledání odborné krizové pomoci by klient neměl překonat žádné překážky. Pracoviště by mělo být na dobře dostupném místě.
- Citlivost s ohledem na rozdíly věku, pohlaví, kultury, náboženství a sexuální orientace

2. Princip individuality krize

- Pracovník by měl pracovat citlivě dle klientových potřeb. Krizová pomoc by měla být poskytnuta každému co nejsnazším způsobem.

3. Princip komplexnosti péče

- Krizová péče by se měla dotýkat bio-psycho-sociální i duchovních potřeb.

4. Princip vnitřní bezbariérovosti

- Prostředí by nemělo být zařízeno příliš honosně, ani zastarale, mělo by být příjemné, nepůsobit „nemocničním“ dojmem, apod.

5. Princip návaznosti

- Stejně jako by měli ostatní složky a organizace mít povědomí o pracovišti odborné krizové pomoci, mělo by mít toto pracoviště povědomí o tom, kam klienta nasměrovat v případě jiných potřeb, vyžadující pomoc odborníků.

3.1 Krizová pomoc obětem domácího násilí

„Každá krizová intervence se snaží především umožnit člověku vnitřní kontakt s jeho krizí, navázat s ní vztah. Snaha je vytvořit odstup mezi krizí a člověkem, aby byl schopen zaujmout ke krizi vědomý vztah, otevřít ono zúžení, omezení, v němž se člověk nalézá. Krizová intervence má nakonec přispět k tomu, aby si člověk dokázal pomoci sám.“ (Kastová, 2000, s. 19)

Pokud se člověk stane obětí domácího násilí, je neuvěřitelně těžké si takovouto skutečnost připustit a stejně tak vyjít s ní najevo. Výjimkou není ani situace, kdy se oběť okolí svěřá a setká se s odmítavou reakcí či obviněním ze lži. Krizová pomoc se obětem domácího násilí poskytuje bezplatně, bez ohledu na věk, pohlaví, rasu a sociální situaci. Pracovnice dodržují mlčenlivost, nestrannost, nezávislost a diskrétnost. Většina organizací zabývajících se domácím násilím nabízí tyto možnosti, jak obětem pomoci:

Telefonická krizová intervence

U tohoto druhu krizové pomoci lze říci, že je nejrychlejší a nejdostupnější službou. Mnohé linky fungují non-stop a často jsou bezplatné. Výhodou pro klienta je, že zůstává

v prostředí, kde se cítí nejpřirozeněji, také nedochází k časovému prodlení. Klient může volat ihned, kdy se cítí ve stavu akutní krize.

Služba funguje anonymně. Úkolem telefonické pomoci je pomoci právě v daný okamžik, ne prvoplánově řešit celý problém. Pracovník se musí snažit dát oběti naději, ocenit, že se chce s problémem svěřit a odvrátit ho od destruktivního jednání. Na telefonickou linku může samozřejmě volat, stejně tak jako využívat další služby, velká škála osob – sama oběť, svědci domácího násilí (dětí, rodiče, prarodiče, širší rodina, kamarád, pedagog), ale i agresor nebo osoba, která je okolím považována za agresora a stejně tak nejsou výjimkou tzv. testovací hovory, např. od dětí, které to považují za legraci. Je ovšem podstatné uvědomit si, že by jednou tyto služby skutečně mohly využít. Pracovník krizové linky musí znát pravidla, jak s každou skupinou klientů jednat.

Internetové poradenství

I tuto službu mohou klienti využívat anonymně, ovšem musí počítat s tím, že odpověď není okamžitá a téměř u všech organizací se liší, například ProFem, upozorňují, že odpověď klient dostane do 10 dnů, u org. IDTBRNO do 3 dnů, apod.

Intervenční centrum

Posláním služby intervenčního centra je poskytnutí pomoci a podpory osobám ohroženým i postiženým domácím násilím, dále vedení obětí domácího násilí ke zvládnutí krizové situace vlastními silami za účelem opětovného začlenění do běžného života bez přítomnosti násilí.

Při poskytování odborné krizové pomoci by se pracovníci měli soustředit i na to, jak vypadá pracovní prostředí, zda je útulné, zda se tam bude klient cítit dobře, zda v prostorách není špatný vzduch, zima nebo naopak horko, neopomíjeny by neměly být i základní potřeby, jako dostatek papírových kapesníků, menší občerstvení, jako voda nebo čaj, čisté a vybavené sociální zařízení. I přesto, že se to může zdát jako zbytečnost, i tyto aspekty klient vnímá a mohou mu pomoci cítit se klidněji, uvolněněji a bezpečněji.

Překážkou pro klienta může být ztráta anonymity. Přestože ve většině organizací klient nemusí říkat své skutečné jméno, vzhledově už „schovaný“ není. Už při vstupu do čekárny si klade spoustu otázek. Nejprve by se měl pracovník klientovi představit a nechat ho vybrat si místo k sezení. Pracovník by měl sedět vstřícně, uvolněně naproti klientovi. Poté by měl dokončit představení se s klientem, své jméno může ještě jednou zopakovat a seznámit ho

s průběhem sezení - jak dlouho bude jedno sezení trvat (ve většině případech 60 minut), zabezpečit jeho základní potřeby, tedy dostatek tekutin a například mu sdělit, kde je toaleta. Ubezpečit ho o své mlčenlivosti. Odborný pracovník by měl sledovat jak verbální tak neverbální projev klienta, posoudit v jakém emočním rozpoložení klient přišel a zda se vývoj bude měnit.

K započetí rozhovoru by měl pracovník klienta jednoduše vyzvat, aby vyprávěl, co se mu děje. Klient by měl mluvit pouze o tom, co souvisí s příběhem, proto se pracovník ptá pouze na to, co souvisí s příběhem. Pokud je klient aktivní, pracovník ho nechá mluvit, nepřerušuje ho, může pouze klást otevřené, jednoduché otázky. Pracovník a klient by měli mít stejnou verbální úroveň, pracovník se tedy v tomto podřídí klientovi. To samozřejmě neznamená, že by měl také používat vulgarismy a podobně.

Po navázání kontaktu a získání prvotních informací o příběhu, by dalším krokem mělo být zjištění, zda klient přišel s konkrétním problémem nebo očekáváním. Je dobré se na to klienta jednoduše zeptat, pokud obavu již vyslovil, pracovník jí může zrekapitulovat, zda tomu dobře porozuměl. Při vyprávění klienta by se pracovník neměl bát se zeptat na nejtěžší možnou variantu. Mluvit s ním otevřeně o těch nejtěžších úvahách, co klienta přepadly. I při těch nejhorších scénářích by pracovník neměl s klientem mluvit s opovržením, neměl by ho napravovat nebo strašit. Klient většinou pocítí úlevu, že mohl své myšlenky vyslovit nahlas, aniž by ho někdo soudil. V průběhu sezení se pracovník dále může zaměřit klientovu minulost, tedy zda někdy podobný problém řešil a jak. Pracovník s klientem hledá řešení, jak by mohl svůj problém vyřešit. Je důležité, aby se nevžíval do situace klienta, ale aby v podstatě klient na řešení přišel sám a zjistil tak, co je pro něj nejlepší. V rámci prevence také může pracovník klientovi navrhnout konkrétní cíl týkající se dalších dnů. Pokud by nastala nějaká situace, se kterou by si klient nevěděl rady, měl by mu pracovník nabídnout telefonní kontakt.

Autorka Vodáčková (2012,s. 469) při práci s oběťmi domácího násilí radí, mimo dodržování obecných zásad pro krizovou intervenci, věnovat pozornost modelu A. Pessa a D. Boyden, uspokojování pěti vývojových potřeb.

Potřeba místa

Od prenatálního věku, po dětství se v nás formuje pocit, že někam patříme, že máme své místo. Střádáme dojmy z toho, jaké máme místo v náručí rodičů, místo v rodině, mezi sourozenci, v komunitě. Pokud je tato potřeba dobře naplněná, jsme schopni se lépe adaptovat

ve školních zařízeních, snáz navazujeme kontakty, hledáme si lepší pozice ve skupině a vedle partnerů. Pokud ale v dětství zažíváme opačné pocity, odrazí se to v budoucnosti pocitem nejistoty a sníženou schopností adaptace. Obava ze ztráty místa nebo zážitek ztráty se často podílí na vzniku krize. Tak je to u rozvodů, rozchodů, při ztrátě přátel a mimo jiné také u týrání a zneužívání. Při domácím násilí se u obětí často objevuje pocit, že na tomto světě není pro ně místo nebo že svět je celkově špatné místo. Proto je důležité při poskytování krizové intervence obětem domácího násilí mít tuto potřebu na mysli. Je dobré klienta ujistit, že je na správném místě, například mu i přiblížit služby, které zařízení poskytuje. Nepřibližovat se ke klientovi nečekaně nebo zezadu. Akceptovat jeho zvolenou vzdálenost a nenarušovat mu osobní prostor. Pokud nemůžeme obstarat všechny jeho potřeby, můžeme mu doporučit jiné zařízení.

Potřeba podpory

Již od prenatálního období, kdy dítě není zvyklé na gravitaci, to můžeme nazývat podporou. Také v dětství, kdy je dítě nošeno, drženo, až po zvedání po různých úrazech jde o jakousi podporu. Stejně tak, jako když v životě přijde nějaká krize, máme potřebu „se držet“. Po celý život bychom tedy měli cítit jakousi podporu, pokud ale tato potřeba není naplňována, jedinec má tendenci kolabovat, podvolit se, nechat se ponižovat a později se s ním může snáze manipulovat. I násilí v sobě nese ponížení. Proto u oběti domácího násilí může pracovník zkoumat, zda byla potřeba podpory nějak narušena, zda došlo k prožitku ponížení. S klientem musí pracovník jednat s respektem, musí dát najevo, že ho podporuje a důležité je také vyzkoumat, zda má klient podporu u druhých, a jak on sám se umí podporovat.

Potřeba bezpečí

Tato podpora je velmi důležitá pro všechny oběti domácího násilí. I tato potřeba vychází již z dětství, kdy by dítě měli ochraňovat rodiče před vlivy zvenčí i před sebou samým. Pokud ale tato dobrá péče chybí, dítě nemusí rozeznat, co je dobré a co špatné, tedy ani nemusí vědět, že to psychické, fyzické, sexuální násilí, které prožívá, není v pořádku. Stejně tak u dospělých, kteří jsou zneužíváni je jejich pocit bezpečí prolomen ohrožením tělesné integrity a bariér soukromí. Je důležité, aby pracovník klienta ubezpečil, že informace jsou důvěrné a projevil pochopení obranných reakcí, pro emoce, úzkost a podobně. S těmito reakcemi by měl jednat jako s normálními na nenormální podněty. Pracovník by měl podporovat kroky klienta tak, aby byly bezpečné a tyto aspekty s klientem sdílet. Také by se

měl pracovník zajímat, zda klient má někoho blízkého a pokud by mu pomohla přítomnost jiné osoby, mělo by mu to být umožněno.

Potřeba péče

Péče by měla být spojena nejen s fyzickými potřebami, ale i těmi psychickými, jako je pozornost, zájem a něha. Pokud tato péče v dětství chybí, může se v dospělosti vyskytnout problém s tendencí zaplňovat svůj vnitřní prostor toxicky – sebepoškozování, poruchy příjmu potravy, závislosti. Pracovník by měl dbát jak na základní potřeby klienta (potrava, tekutiny, hygiena), tak na jinou péči, například zdravotní. Také je důležité dbát na psychickou potřebu péče, tedy poskytovat adekvátní informace a pečovat o potřebu soukromí klienta, tedy poskytovat péči tak, aby jí klient nebyl ani přehlčen.

Potřeba limitu

Tato potřeba má dvě podoby. První souvisí s tím, že v útlém věku je dítě závislé zcela na pomoci okolí. Pokud se mu péče nedostává, dítě má dojem, že se nemůže spolehnout na pomoc ostatních. Druhá podoba souvisí s tím, že každé dítě má potřebu mít od rodičů nastavené hranice, co se smí a co je zakázané. Tím dítěti dávají najevo, že vše má své hranice a normy, mimo jiné i vztahy. Pracovník by měl dát klientovi najevo, že vše má začátek a konec, tedy i těžké události. Setkání by měla mít jasná pravidla, například i časový rámeček, pracovník nemůže slibovat něco, co nemůže splnit. Také by měl pracovník pomáhat klientovi ohraničit se vůči okolí, které ho poškozují a společně zvyšovat kapacitu říkat „ne“.

PRAKTICKÁ ČÁST

4. Cíl a metody výzkumu

Hlavním cílem praktické části bude shromáždění informací o celkem 6 obětech domácího násilí, seznámit se s průběhem, délkou a formou násilí v rodině a především zjistit, zda obětem, které vyhledali odbornou pomoc, intervenční centrum a v podstatě celá organizace pomohla se z kruhu domácího násilí vymanit.

V praktické části budu spolupracovat s menším počtem respondentů, 3 oběti, které při domácím násilí nevyhledali odbornou pomoc a snažili se či snaží se z bludného kruhu vymanit a 3 oběti, které intervenční centrum navštívili, případně s pracovištěm dlouhodoběji spolupracovali. Uvědomuji si, že rozsah práce nebude takový, aby obecně určil pro celou společnost, zda intervenční centrum je nebo není potřebné při řešení psychického násilí, přesto si myslím, že i tak bude výsledkem mé práce kvalitní názor o práci intervenčních center a práce s oběťmi domácího násilí bude pro můj pracovní rozvoj velmi prospěšná.

Při vytváření praktické části budu využívat metody rozhovoru, budu se účastnit náslechnů IC při práci s oběťmi a jejich blízkými, a čerpat informace budu také z dokumentů odborného pracoviště. Uvědomuji si, že práce s oběťmi domácího násilí je velmi náročná jak pro oběť samotnou, tak i pro odborníky. Proto při sběru dat musím pracovat velmi opatrně. Rozhovor bude polostrukturovaný, tzn., že určité otázky budu mít předem určené, ale v průběhu rozhovoru se mohou okruhy témat měnit.

Rozhovor s oběťmi psychického násilí, se kterými se setkám mimo odborné pracoviště, tedy s těmi, kteří se rozhodli nevyhledat odbornou pomoc a s touto situací se vypořádat s pomocí vlastních sil, přátel a rodiny, budu volit co nejpřirozenější prostředí. Vyhledat osoby z této skupiny pro mě obtížné nebylo, bohužel. Rodin, kde se ve větší nebo menší míře psychický, a nejen psychický, teror odehrává znám spoustu. Pracovat ale budu s těmi, se kterými si nejsem tolik blízká, abych do dané situace nepřinášela svůj osobní postoj. Ve všech daných kazuistikách zachovám 100% anonymitu.

Cílem rozhovoru bude informovat se především o těchto okruzích:

1. Osobní údaje

- Jméno, věk, bydliště, vzdělání, sociální prostředí, povolání
- Vztahy v rodině (minulost, současnost)

- Vztah k agresorovi
 - Vztah k ostatním členům rodiny
2. Počátky násilí
- První příznaky psychického násilí
 - Možná příčina?
 - Reakce oběti na první znaky psychického násilí
 - Reakce ostatních členů rodiny na počátek psychického násilí
3. Průběh psychického násilí
- Fáze psychické násilí (střídavost, eskalace)
 - Násilí za zavřenými dveřmi x reakce okolí
4. Řešení situace psychického násilí
5. Případná retrospektiva
- Co mohla udělat oběť jinak
 - Co mohlo okolí udělat jinak
 - Jednalo se o jeden případ psychického teroru, či se s daná osoba s rolemi oběť x agresor setkala ve více vztazích?

4.1 Kazuistika č. 1

Jméno: JK

Pohlaví: žena

Věk: 24 let

Bydliště: město do 20 000 obyvatel, přechodně hl. město Praha

Vzdělání: vysokoškolské

Povolání: student + mateřská dovolená

Žena JK pochází z úplně, dobře finančně situované rodiny. S matkou i otcem měla vždy dobré vztahy, s širší rodinou také, jen nebyli kvůli vzdálenosti bydlení v pravidelném kontaktu. Sourozence JK nemá. Do svých 19 let žila u rodičů, poté se kvůli studiu přestěhovala do hlavního města. Při studiu vysoké školy stihala ještě pracovat a téměř se finančně osamostatnit. Přesto rodiče pravidelně několikrát do měsíce navštěvovala. Nejprve každý víkend, a poté, co si v Praze našla přátele alespoň dvakrát či třikrát do měsíce. Jak JK sama uvádí, manželství rodičů bylo v naprostém pořádku, alespoň co si ona sama z dětství vybavuje. Rodiče se k sobě chovali s láskou, úctou a nikdy nebyla svědkem žádných větších hádek mezi nimi.

Svého přítele, XY poznala při jedné cestě za rodiči. Navázání kontaktu bylo spontánní, XY se choval příjemně, zdvořile a JK hned zaujal vzhledem i vystupováním. Ze začátku vztahu byl velmi pozorný, prvních pár měsíců schůzek popisuje JK jako romantické, XY se jí snažil překvapovat, nosil jí dárky a snažil se jí ulehčit každý problém, který se naskytl. Jejím přátelům se velmi líbil, se všemi si rozuměl, ve společnosti byl sympatický a zábavný. Všude jí vozil, nenechával jí chodit samotnou. Nyní už to JK vidí, jako první náznaky toho, co mělo přijít později.

Po necelém roce se k sobě přestěhovali. JK uvádí, že se občas pohádali, ale nikdy to nebylo nic vážného. Trochu jí vadilo, že se XY často ptá na její bývalé přítele do nejmenších detailů. Pár týdnů po sestěhování jí XY začal více kontrolovat při schůzkách s přáteli, snažil se jí vozit do práce i z práce, do školy i ze školy. Pokud JK odmítla, XY se urazil, dělal čím dál větší žárlivé scény, proto se JK přestala odvozům bránit, vždyť to myslel dobře. Jiné

chyby na něm neviděla a tuto jednu se rozhodla tolerovat. K rodičům jezdila méně a méně, ti ale chápali, že měla méně času. Jejího přítele znali a líbil se jim. Po dalších zhruba třech měsících jí přítel začal přemlouvat, ať přestane studovat vysokou školu. JK nakonec souhlasila, ale školu neukončila, pouze studium pozastavila, což přítel nevěděl. Již asi dvakrát za dobu vztahu se stalo, že jí přítel řekl nějakou nadávku. Vždy to ale prý bylo při hádce, takže tomu JK nevěnovala tolik pozornosti. Později se jí za to XY omluvil s tím, že byl naštvaný a chtěl jí v tu chvíli ublížit.

Kontakty s přáteli pomalu ochabovali, protože se příteli XY čím dál častěji nelíbilo, když JK někam chodí. Často jí volal či psal, nebo se dokonce dostavil na místo, kde JK s přáteli byla s tím, že o ní měl strach. Ženě JK to po pár takových příchodech začalo být trapné a nepříjemné, protože jí pak doma čekalo dlouhé vysvětlování, proč mu telefon zrovna nevzala, nebo proč s nimi byl zrovna TEN kolega z práce, když říkala, že jdou jen holky. Když se jí přátelé ptali, proč s nimi nejde, nikdy jim neřekla, že nechce mít nepříjemnosti. Naopak je ujišťovala, že je všechno v pořádku, jen toho má moc, je nemocná anebo se jí zrovna nikam nechce.

Teror se postupně stupňoval. I když se JK snažila udělat vše, aby jejich vztah udržela v klidu, XY si vždy dříve či později našel důvod, proč na ní být uražený, proč na ní křičet, proč jí nadávat a proč jí obviňovat z nevěry. JK říká, že nejprve se hádky a výčitky objevovaly tak jednou, za tři měsíce, později jednou do měsíce a ke konci vztahu záleželo na přítelově náladě, někdy na ní mohl být naštvaný i dva, tři dny za sebou, poté byl například 14 dní v klidu a poté si zase něco našel.

Přestože si JK uvědomovala, co její přítel XY dělá špatně, také začala věřit tomu, že to, z čeho jí obviňuje je pravda, a že si vlastně nic jiného nezaslouží. Pro jeho vystupování měla vždy omluvu a přiznává, že věřila, že se změní.

Po třech letech společného žití JK otěhotněla. Přestože partnerský vztah byl takový, na společné dítě se oba těšili. Ovšem průběh těhotenství JK popisuje jako nejhorší okamžiky svého života a za štěstí považuje to, že se JK a XY nikdy nerozhodli, respektive on se nerozhodl, si jí vzít. XY si každou chvíli našel něco, za co na JK křičet, nadávat jí, vyhrožovat a bez důvodu dělat žárlivé scény. Celé těhotenství JK poslouchala, že je tlustá, že se mu nelíbí, že má odporné stria a že o sebe nedbá. Přitom JK sama říká, že o sebe dbala vždy, kosmetika, móda a trendy jí bavily, a snažila se všelijakými způsoby, aby se XY líbila, aby s ní byl spokojený. JK v podstatě nemohla dobrovolně spát, jíst či dělat cokoliv jiného, pokud

XY s ní zrovna něco „řešil“. JK považuje za zázrak, že i přes takový průběh těhotenství, porodila zdravou holčičku.

Svou situaci se JK rozhodla řešit pár týdnů po narození své dcery. A to, když na ní partner chtěl zaútočit nebo jí útokem opět vyhrožovat, když svou dceru chovala. Ta představa, že by dítěti toho dne, či někdy později ublížil fyzicky, nebo o pár let jí ubližoval stejně jako její matce pro ní byla tak strašná, že druhý den, když XY odešel z bytu, zavolala svým rodičům, sebrala pár nejn nutnějších věcí a ti si jí i s její dcerou odvezli. Matka JK byla z celé situace v šoku, protože na dceři prý nic nepoznala. Pro otce to zase takové překvapení nebylo. Nevěděl, jak u nich situace vypadá, ale že něco není v pořádku, prý tušil.

XY situaci nechtěl přijmout a snažil se JK přemluvit, aby se k němu vrátila. Prý by jí nikdy fyzicky neublížil. Když JK odmítla, víceméně se XY přestal snažit. O dceru nikdy zájem neprojevil. Později se dozvěděla, že v tu dobu měl XY ještě jeden začínající vztah a možná proto o její návrat tolik nestál. To pro JK bylo vysvobození.

JK připouští, že svou situaci nechala zajít daleko, ovšem je ráda, že od toho všeho uchránila svou dceru, která je pro ni vším. V průběhu násilí jí nikdy nenapadlo vyhledat odbornou pomoc, říká, že sama se sem tam s nějakou situací svěřila své kamarádce, ovšem ta nevěděla o všem a když se jí po pár dnech kamarádka na věc zeptala, JK většinou tvrdila, že už je vše v pořádku. Moc partnerských vztahů před tím JK nezažila a sama říká, že se do dalšího jen tak nevrhne, má strach. Přemýšlí o vyhledání odborné pomoci u psychologa, aby mohla na svém problému pracovat. Také chce od příštího roku nastoupit znovu na vysokou školu a dokončit ji.

4.2 Kazuistika č. 2

Jméno: AB

Pohlaví: žena

Věk: 50 let

Bydliště: hl. město Praha

Vzdělání: vyučená

Povolání: sociální pracovník v oblasti chráněného bydlení mentálně postižených

Žena AB pochází z malé vesnice, která má zhruba 1000 obyvatel, dětství prožila v úplné rodině a u svých rodičů nikdy nepozorovala hrubé zacházení z ani jedné rodičovské strany. Momentálně je podruhé rozvedená.

První manželství uzavřela ve svých 20 letech s cizincem. Odstěhovala se s ním do jeho rodné země a za nedlouho poté se jim narodil syn. AB říká, že toto manželství bylo spokojené a šťastné. Manžel se k ní i k jejich synovi choval dobře a jeho rodina jí také dobře přijala. Jejich vztah narušila v zemi válka. AB se synem se vrátili do Čech, manžel nastoupil vojenskou službu a tehdy jeho i jeho rodinu viděla naposledy. O svém bývalém muži neslyšela téměř sedm let. Nyní prý o něm jen ví, že důsledkem války je závislý na drogách a má další dítě, dceru. Ani s tou otec ovšem není v kontaktu, dokonce ani neví, zda žije. Oba nevlastní sourozenci spolu v kontaktu, i přes vzdálenost, jsou.

Asi po pěti letech od návratu do České Republiky potkala AB svého druhého manžela. Prý se znali už z mládí a viděli se po letech. Říká, že začátky byly krásné. Její muž podnikal a tak byli často na cestách, ale i ty podnikali spolu. AB otěhotněla, a proto se vzali. Dítě nebylo plánované, přesto chtěné. Bydleli v menším městě v bytě. Manžel dále pracoval, ale AB nevěděla, že začal dlužit čím dál více peněz a začal s gamblerstvím. Doma se vše zvirtlo, když druhému synovi byli tři měsíce. Manžel AB začal psychicky ničit. Nejprve jí nadával, slovně napadal, ničil jí věci. Netrvalo dlouho a začal jí napadat i fyzicky.

Po letech se od staršího syna dozvěděla, jak se choval k němu. Například se jí svěřil, že pod záminkou, že spolu jedou na ryby, ho odvezl, nechal samotného zamčeného v autě před hospodou, či jiné podniky a šel hrát automaty a další hazardní hry.

Za dobu téměř dvou let, kdy AB manžel psychicky i fyzicky napadal a ubližoval jí, prý žena s dětmi asi třikrát utekla s dětmi k rodičům, ale se svou situací se jim nesvěřila, protože se bála, že by jim to ublížilo. Nakonec se ale od svého muže nechala vždy přesvědčit a vrátila se k němu. Manžel na společnou domácnost nepřispíval, dokonce ho a celou domácnost AB musela z příjmu na mateřské dovolené živit.

Manžel čím dál více neunášel, kam se propadlo jeho sociální postavení a uchýlil se k alkoholu a drogám. O drogách AB nevěděla a dozvěděla se o nich a o pár let později.

Často se prý také stávalo, že na stranu manžela se postavila jeho matka a AB také urážela, nadávala jí a svého syna se zastávala.

Pokud AB zavolala policii, ta většinou s násilím nic neudělala. AB popisuje situaci, kdy její manžel doma ničil společný majetek, na AB křičel a napadal jí, až sousedé zavolali policii. Když její manžel uslyšel zvonek, vzal mladšího syna a nůž, zavřel se s ním ve skříni a vyhrožoval, že pokud AB policii pustí dovnitř, synovi něco udělá.

Při jednom z dalších volání policie, kdy jí volala sama AB v náruči se svým synem z ulice AB, popisuje těžké selhání policejního orgánu. Její manžel měl v rodinný vztah k jednomu z nadřízených policie, a proto jejich zásah také někdy vypadal, jako domluva, aby se AB odstěhovala někam pryč, že to pro ní bude lepší.

Manželství jako takové postupně přestávalo fungovat. Muž AB měl prý dokonce několik milenek, což jí ovšem vzhledem k jejich vztahu vůbec nemrzelo. V bytě to vypadalo tak, že si ho v podstatě rozdělili a AB s dětmi žila v jedné místnosti a její manžel ve druhé.

Manžel si začal zvát do společného bytu všelijaké návštěvy, které společně s ním užívali drogy a alkohol. To byl pro AB impulz, proč ze společného bytu, přestože náklady vždy platila jen ona, odejít.

Při posledním záchvatu násilí, ji manžel vyhrožoval, fyzicky jí napadl a po jejím útěku z bytu zničil naprosto všechny její věci. Od nábytku, po kuchyňskou linku, které polil barvou, přes dětské hračky, které buď rozprodal nebo zničil, rozřezal všechno její oblečení a vylil prací prášek do akvária s rybičkami, které bylo její. AB se svými dvěma syny odešla na vesnici ke svým rodičům. Manžel se pokoušel o to, aby se k němu AB vrátila, ta ovšem slibům nepodlehla. O pár měsíců později jejího manžela odsoudili.

Nyní už bývalý manžel AB byl v průběhu let odsouzen ještě několikrát – finanční podvody, neplacení výživného, vaření a distribuce drog. AB se s ním po pár měsících nechala

rozvézt. Se svým synem muž nemá vůbec žádný vztah. V roce 2013 ho naposledy propustili z výkonu trestu a on se snažil se svým synem několikrát zkontaktovat. V kontaktu jim AB nebrání, ale svému, nyní už téměř dospělému synovi ve zkratce řekla, jaké jejich manželství bylo.

Když jsem se AB ptala, jak svého bývalé manžela vnímá dnes, řekla, že jí je ho spíše líto. Užívání drog a alkoholu na něm zanechalo jak zdravotní, tak psychické problémy, které se odrážejí i na zevnějšku. Dokáže se s ním bavit o synovi nebo o běžných věcech, s tím, co se stalo je smířená a říká, že jí velmi pomohl čas. Také ale dokáže nastavit hranice toho, jak vše bude fungovat. O věcech, co se staly, se s ním bavit nehodlá a žádné omluvy také slyšet nechce.

Co se týká odborné pomoci, AB tvrdí, že jí tenkrát velmi potřebovala a že marně hledala, komu se svěřit. Využila pomoc psychologů, psychiatrů, ale to, co jí pomohlo nejvíce, prý bylo nové přátelství s mužem a čas se se vším vyrovnat. Nyní je AB sebevědomou a ráznou ženou, u které by se těžko hádalo, že kdysi byla obětí domácího násilí. Před třemi lety našla uplatnění jako sociální pracovnice/pečovatelka ve stacionáři pro mentálně postižené ženy a říká, že i přesto, že je to velmi náročná práce, tak jí naplňuje. Myslí si, že k empatii a potřebě pomoci druhým, což jsou vlastnosti, které k práci potřebuje, jí také pomohlo to, čím si v životě prošla.

4.3 Kazuistika č. 3

Jméno: OP

Pohlaví: žena

Věk: 34 let

Bydliště: vesnice asi 3000 obyvatel

Vzdělání: středoškolské

Povolání: kadeřnice

Žena OP se se svým mužem žila téměř 15 let. Nikdy se nevezali a společně mají jednu dceru – 12 let. Společně vlastnili dům a menší hospodářství. Dá se říci, že celá rodina byla izolovaná i tím, že bydleli téměř u lesa, na kraji vsi a tak neměli téměř žádné sousedy. Žena OP říká, že se svým vztahem nebyla nikdy spokojená. Její muž byl velmi žárlivý, majetnický a vše musel mít pod kontrolou včetně ženy OP a jejich dcery. Ovšem prvních pár let doufala, že manžel žárlit a kontrolovat, vše co dělá, přestane.

Ve vztahu šlo o psychické násilí. Muž ženě vulgárně nadával, vyhrožoval jí a také jí často něco vyčítal. Postupně jí zakázal stýkat se s kamarádkami, o kterých mluvil velmi vulgárně a později i s rodinou, kterou OP vídala čím dál méně. Jednak nechtěla mít doma problémy a také nevěděla, co svým známým říkat.

Během společných 15 let dokázala od muže jednou odejít. Odešla ke kamarádce, které se svěřovala nejvíce. I ona si totiž prošla ve vztahu něčím podobným a tak OP dokázala pochopit a podpořit. Když od muže s dcerou odešla, on se okamžitě začal omlouvat, dceře kupovat dárky, aby i ta na matku tlačila, aby se vrátily. Nakonec se tak stalo a žena se k agresorovi vrátila. Nějakou dobu, zhruba dva měsíce, byl její muž pozorný, hodný, věnoval se rodině a snažil se svou agresivitu potlačit. Poté teror začal znovu. Žena OP přetrhala vztahy s kamarádkou, protože se za vše velmi styděla.

Psychický teror několik let pokračoval. Násilí se stupňovalo, kontrola jejího muže rostla. Kontroloval jí v práci, kontroloval jí telefon, téměř s nikým nesměla být v kontaktu. Také na ní měl velké nároky, co se týká práce, takže žena uvádí, že někdy spala jen tři, čtyři hodiny denně. Musela pracovat ve své práci, poté doma a ještě kolem hospodářství. Pokud nebylo něco hotové, muž na ní dokázal křičet několik hodin v kuse a sprostě jí nadávat.

Asi před půl rokem, když muž ženu OP opět napadl, se rozhodla, že odejde. Odejít chtěla dlouho, ale nevěděla jak. Ani v tu dobu netušila, jak to udělá, ale při jednom ze záchvatu jejího manžela, kdy jí i fyzicky napadl, se OP bála o svůj život. Dcera byla přes noc u své kamarádky a muž, posilněný alkoholem začal dělat nejprve hysterické scény, křičel a poté jí fyzicky napadl. Žena spadla ze schodů a na poslední chvíli se dokázala zamknout v koupelně. Sama OP říká, že neví, jak se jí to vlastně povedlo, ale když její manžel někam odešel, vzala telefon a zavolala své kamarádce. Té samé, ke které dříve odešla. I přes brzkou ranní hodinu jí kamarádka hned běžela pomoci a OP mezitím agresorovi utekla. Říká, že když se bála o svůj život, došlo jí, jak moc je její muž nebezpečný a už se vrátit nechce, protože se bojí, že by jí doopravdy zabil.

Nyní žena s dcerou bydlí u svých rodičů, ale psychickému teroru v podstatě neutekla. Její bývalý přítel rozchod nerespektuje. Chodí za ní do práce i domů, neustále jí volá a píše zprávy. Jednou jí prosí, aby se vrátila, podruhé jí sprostě nadává. OP je z toho nešťastná, myslela si, že odchodem se agresora konečně zbaví.

Na jednu stranu nechce otci bránit v kontaktu s dcerou, ale na druhou stranu si OP velmi dobře uvědomuje, že otec dceru využívá proti ní. Kupuje jí drahé věci. To, co dcera dříve nesměla, se najednou může. Nutí dceru, aby matce volala, a pak s ní chce hovořit, protože jemu telefony nezvedá. Dceři neustále říká, že ví, že se určitě s matkou brzo vrátí domů. Muž také nerespektuje dohodu o vyzvedávání a vracení dcery matce, kterou mají stanovenou soudem. Jednou, když měl dceru vrátit, jí dokonce zamkl samotnou doma a ona poté volala hysterická své matce, že se odtamtud nemůže dostat. Když OP přijela, muž na ní na ulici sprostě nadával. OP zavolala policii, ale muž zatím dceru začal ovlivňovat tím, že když policii řekne, co se stalo, tak ho zavřou a bude to její vina. Dítě bylo tak vyděšené, že vše popřelo a policie čin tedy nijak neřešila.

Žena OP je velmi nešťastná. Bojí se o svou a dceřinu budoucnost. Navíc si je vědoma, že dcera je ve věku, kdy si sama za chvíli začne hledat partnery a je jí jasné, že v jejich vztahu moc dobrý vzor neměla. OP má sama z agresora velký strach. Říká, že se zamyká i v práci, pokaždé když se jí rozezvoní telefon nebo se s otcem své dcery má setkat, tak ztuhne a není schopna ničeho. Žena neví, jak svou situaci řešit, aby její bývalý přítel pochopil, že je mezi nimi konec.

4.4 Kazuistika č. 4

Jméno: LM

Pohlaví: žena

Věk: 35 let

Bydliště: vesnice do 1000 obyvatel

Vzdělání: středoškolské

Povolání: administrativní pracovnice

Návštěvnost IC: 4x

Leden 2015

Paní LM je za svého muže vdaná 14 let, vychovávají spolu tři děti – syny 13 let, 9 let, 5 let. IC prvně kontaktovala v prosinci roku 2013, ale na smlouvenou schůzku nedorazila. Podruhé IC kontaktovala o měsíc později a na schůzku přišla. O služeb intervenčního centra se prý dozvěděla od kamaráda.

Svého manžela paní LM popisuje jako despotického a velmi přísného. Je to typický kontrolor, který musí mít vědomí a poslední slovo ke všemu, co se děje od trávení volného času až po sebemenší finanční výdaje rodiny. Řád vyžaduje i od dětí. Pokud byly děti například moc hlasité, manžel to vždy vyčítal své ženě s tím, že je neschopná, a že je špatně vychovala. Kontrola dětí byla také i finanční. Paní LM popisuje, že děti se dokonce bojí koupit si i v obchodě sladkost, aby doma nebylo zbytečně zle.

Prvních osm let vztahu, kdy LM byla na mateřské dovolené a nikam nevyrážela, manžel byl často v práci nebo pracoval na rekonstrukci domu, proto se prý kontrola a psychické násilí dalo snášet. Nyní, po návratu do práce se u nich situace zhoršila a žena zažívá větší teror. Manžel jí často kontroluje v práci, doma se mu musí zpovídat kde a s kým byla, kontroluje jí mobilní telefon. Celkově je prý hodně žárlivý. Paní LM se celkově psychicky zhroutila a dvakrát se pokusila o sebevraždu – předávkováním léky. Nyní LM dochází k psychologovi a na skupinovou terapii.

Paní LM žije s rodinou v rodinném domě, který mají rozdělen do tří bytových jednotek. Jednu obývá ona s její rodinou a druhou její tchýně. To celou situaci ještě zhoršuje, protože i ta paní LM nadává, kontroluje jí a ponižuje.

Násilí se během měsíců stupňuje a její muž je čím dál agresivnější. Paní LM přiznává, že už jí i několikrát fyzicky napadl (chytl neúměrně za zápěstí, za ramena a pokud má LM modřiny, celou situaci zlehčuje. Paní LM přiznává, že si její manžel vynucuje sexuální styk.

Problém tkví v tom, že paní LM nechce rodinu rozvádět a svého muže i přesto všechno miluje a opustit ho nechce. LM nechce střídavou péči o děti, ale také nechce otci bránit své děti vidět. Proto jí intervenční centrum při každé návštěvě poskytne nejprve psychickou podporu a dle stavu, ve kterém přišla i krizovou intervencí a až později řeší, jaké možnosti klientka má dále. Pracovnice se s klientkou baví o tom, jak vše zvládá a co jí pomáhá a zda se klientka orientuje v tom, co je správné a co špatné. Celkově byla klientka o nabízených službách a o problematice celkově informovaná.

Únor 2015

LM má strach, aby děti neztratily otce, kterého potřebují a který je důležitý pro jejich výchovu. Na druhou stranu si ale uvědomuje, že otcovo chování může mít na zdravý vývoj dětí špatný vliv. Také má strach, aby děti nechtěly zůstat u otce, který je lépe finančně zabezpečen. Manžel jí také často vyhrožuje, že jí děti sebere, protože je LM psychicky labilní. Žena se bojí, že její muž pro to také má důkazy v podobě lékařských záznamů z doby, kdy se pokusila o sebevraždu.

Pracovnice klientce pro jistotu vypracuje návrh o svěřeni dětí do její péče a také klientce nabídne pomoc pracovníků centra ve věcech právních a terapeutických. Důvodem proč klientka do intervenčního centra přišla, je spíše psychická podpora. Ráda by, aby násilí v rodině zmizelo, ovšem na druhou stranu neví, zda situaci chce řešit.

Březen 2015

Při březnovém sezení s LM pracovnice řeší i právní stránku věci, o které se vždy bavily pouze okrajově. LM vždy měla čas na rozmyšlenou, jestli chce právní kroky podniknout a od manžela odejít. Jedno z doporučení například bylo, aby si klientka doma na papír sepsala všechna pro a proti, kdyby od manžela odešla, ale z pohledu dětí. Mezi setkáními v intervenčním centru byl vždy cca tři týdny, měsíc rozestup. Při tomto sezení také klientka sděluje, že v jejich manželství nastavila podmínky, při kterých by byla schopna přemýšlet o záchraně vztahu. Jedna z podmínek byla, aby se rodina odstěhovala od tchýně.

LM s říká, že už má vyhlídnutý byt v případě, že by sebrala odvahy a od manžela odešla.

To, že si klientka dokázala prosadit své, považuje pracovnice za velký úspěch.

Květen 2015

Klientka do centra přichází s informacemi, že podala žádost o rozvod, děti byly soudem svěřeny do péče matky a nyní se rozhoduje o výživném. Tento krok je pro klientku velkým úspěchem. Od manžela se odstěhovala do vyhlídnutého bytu. Manžel se odstěhování nebránil, pár měsíců předtím se snažil, aby žena neodešla, ovšem někdy se neudržel a byl nepříjemný.

Otec se s dětmi odmítá sejít, což děti velmi mrzí. I matce je jasné, že otec s ní chce takto přes děti manipulovat.

Klientce byla poskytnuta psychická podpora a také zjištěna možnost, zda by u soudu mohla mít právní zastoupení od organizace, která poskytuje i intervenční centrum.

Červen 2015

Klientka přišla velmi rozhozená, manžel jí fyzicky napadl. K lékaři nešla, protože se prý bála, aby lékař násilí nenahlásil na policii. Nyní LM hledá nový byt.

Pracovnice intervenčního centra klientku ujišťuje, že lékař nemá nahlašovací povinnost a že by bylo dobré nechat se pro jistotu vyšetřit. Klientce také byla nabídnuta psychická podpora, po psychické stránce na tom byla při setkání velmi zle.

Termín stání u soudu mají manželé určený na druhou polovinu července.

4.5 Kazuistika č. 5

Jméno: IJ

Pohlaví: žena

Věk: 40 let

Bydliště: město cca 40 000 obyvatel

Vzdělání: vyučená

Povolání: nezaměstnaná

Návštěvnost IC: 2x

Leden 2015

Paní IJ žije se svým manželem 17 let. Mají spolu dvě děti – syny 17 a 18 let. Paní IJ má ještě dvě starší děti z předchozího manželství, ti s nimi také nežijí. Již ze začátku vztahu její manžel těžce upřednostňoval jejich společné děti před dětmi IJ z prvního manželství. Na nemanželské sourozence měl mnohem vyšší požadavky, vyžadoval od nich naprostou kázeň a děti v podstatě nic nesměly. Paní IJ je již také babička a svému synovi chtěla čas od času vypomoci s hlídáním vnoučka. To její manžel těžce snášel a hlídání jí vyčítal.

Intervenční centrum kontaktovalo paní IJ po té, co policie jejího muže vykázala z domu. Manžel paní IJ fyzicky napadl v opilosti v obchodním centru a ona zavolala policii. Muž je nyní ve vazbě. Manžel paní IJ byl již jednou trestán, strávil 1,5 roku ve vězení za ublížení na zdraví.

V rodině šlo o fyzické (bití, házení), psychické (křičení, nadávky, vyhrožování, používání dětí proti IJ, ničení věcí), sexuální (vynucování sexuálního styku) i o ekonomické (IJ zůstala zcela bez příjmů) násilí. Poprvé manžel IJ napadl, když byla v 5. měsíci těhotenství. IJ o svém manželovi říká, že je velmi žárlivý a také často požívá alkohol, o to horší potom jeho útoky jsou. O svém problému dříve žena mluvila jen s kamarádkami. Nechtěla od nich radu, spíše se potřebovala svěřit.

Žena má strach, že manžela propustí z vazby a vrátí se. Na pracovišti jí byla poskytnuta psychická podpora. Na pracovišti intervenčního centra chtěla paní IJ právní

(žádost o vykázání, žádost o rozvod) a finanční (sociální dávky, na které má nárok) poradenství. Pracovníci s ní sepsali žádost o rozvod a doporučili jí, aby požádala o dávku mimořádné okamžité pomoci. Také se s ženou domluvili, že zavolá na policii a zeptá se, jak to vypadá s propuštěním manžela z vazby. Momentálně u IJ bydlí starší syn s přítelkyní a zkusí se s nimi domluvit, aby ještě chvíli zůstali.

Únor 2015

Žena IJ přichází do intervenčního centra ve špatném psychickém stavu. Téměř nespí a má strach z toho, že se její muž vrátí. Policie prodloužení vazby odmítla. Také jí trápí momentální finanční situace rodiny. Manžel nechtěl, aby kdy do práce IJ chodila, a tudíž byl její manžel jediný s příjmem. IJ říká, že předtím jejich finanční situace nebyla špatná. Pracovníci jí doporučili, aby zkusila zažádat o zvýšení příspěvku na bydlení, také s IJ sepsali finální verzi žádosti o rozvod a IJ jí rovnou odnesla k soudu.

IJ také dělá starost nejmladší syn, který je na ní nyní často sám vulgární a vyčítá jí, že kvůli ní je otec ve vazbě. Jejich dva synové také mají brzy svého otce ve vazbě navštívit a paní IJ se bojí, že jí manžel bude přes syny vyhrožovat a agresivita synů bude ještě vyšší.

Paní IJ byla poskytnuta psychická podpora, byla seznámena s bezpečnostním plánem a byla jí nabídnuta možnost psychoterapeutické péče.

Při každém sezení se ženou IJ na ni bylo znát, že svou situaci chce řešit a od manžela odejít. Strach jí dělá výchova nejmladšího syna, který je nakloněn na stranu otce a paní IJ se bojí, aby od něj násilné chování zcela nepochytil. Strach má také z finanční situace. Bojí se, že má málo pracovních zkušeností na to, aby si sehnala dobře placené zaměstnání.

S pomocí intervenčního centra je zatím spokojena a chce s pracovištěm spolupracovat, dokud svou situaci nevyřeší.

4.6 Kazuistika č. 6

Jméno: KL

Pohlaví: žena

Věk: 64 let

Bydliště: město cca 20 000 obyvatel

Vzdělání: vyučená

Povolání: penzistka

Návštěvnost IC: 2x

Březen 2015

Paní KL se o činnosti intervenčního centra dozvěděla z reklamy v časopise. Činnost centra jí zaujala, ale centrum nenavštívila v místě bydliště, ale rozhodla se přijet do Prahy. Bála se, že na menším městě by se to mohl někdo dozvědět.

Paní KL je vdaná 40 let, s manželem mají dvě dospělé děti – syna 38 let a dceru 36 let. Psychické násilí se v partnerském vztahu objevilo poměrně brzy. Paní KL uvádí, že její muž byl vlastně vždy takový. Její názory vždy zlehčoval, o všem v podstatě rozhodoval sám, později jí začal vulgárně napadat, urážet, vysmíval se jí a také se snažil poštvávat děti proti matce.

Manžel ženu vždy spíše psychicky terorizoval, ovšem v roce 2000 jí napadl i fyzicky a paní KL skončila u lékaře s otřesem mozku. Postoj dětí ke vztahu rodičům není zcela jasný. KL zmiňuje, že o většině incidentů věděli, ale zřejmě otce brali takového, jaký je. K dětem se otec vždy choval v rámci možností dobře, pokud s nimi nastal problém, vyčítal to manželce a její špatné výchově, děti ovšem netrestal.

Muž má poslední dva roky milenku, o které KL ví. Jako muž a žena spolu nežijí a to, že má její manžel někoho jiného, jí nevadí. KL by se ráda rozvedla, ale její muž nechce. Žena má také strach, že by jí muž nenechal žádný majetek, přestože poslední měsíce domácnost financuje jen ona, i když má její manžel téměř trojnásobně vyšší příjem než ona.

Pracovnice intervenčního centra jí nabídla především psychickou podporu, protože klientka na tom byla velmi špatně. Její zdravotní stav je špatný a dlouhodobé psychické napětí jí ke zlepšení zdravotního stavu nepřispívá. Také s klientkou sepsala žádost o výživné, které za ní poté donesla i k soudu, z důvodu špatné pohyblivosti klientky.

Květen 2015

Klientka si domluvila další schůzku v intervenčním centru. Přišla s obavami, co se stane, až manžel dostane obsílku od soudu ohledně výživného. Pracovnice intervenčního centra jí seznámila s bezpečnostním plánem a poskytla jí psychickou podporu. V průběhu intervence se žena také svěřila, že jí před lety sexuálně obtěžoval kolega z práce. Nikomu to neřekla, protože se bála manžela. I toto na ní zanechalo následky. Klientce byla nabídnuta možnost terapie. S pracovníci také řešila možnost zastoupení u soudu od organizace.

Červen 2015

Manžel dostal obsílku od soudu a kontaktoval svého kamaráda, který je dle klientky dost vlivný, dokonce použila slovo „mafíán“. Klientka má z manžela a jeho kamaráda strach. Jinak muž na obsílku téměř nereagoval. Klientka uvádí, že na ní křičel pouze jednou. Od té doby se muž zdržuje více doma, ale s ženou téměř nekomunikuje. Žena se domluvila s právníkem od organizace poskytující krizovou intervenci ohledně domácího násilí. Nyní si žena hledá jiné bydlení, ale zatím nemá nic určitého. Chce zjistit, zda by měla nárok na výživné od manžela i po rozvodu. Soud ohledně výživného proběhne zhruba za dva měsíce.

4.7 Porovnání a zhodnocení

Osobní údaje

Při rozhovoru s oběťmi i při čtení kazuistik si můžeme všimnout, že psychické násilí v rodině se potencionálně může týkat všech bez ohledu a věk, povolání, vzdělání a sociální vrstvu. Není pravda, že domácí násilí se týká jen sociálně slabých rodin. Je možné, že v některých případech agresori a oběti své vzorce chování ve vztahu pochyť v rodinách, ale ani tato příčina se u psychického i jiného násilí nemusí potvrdit. Přes polovinu žen vyrůstalo ve stabilním rodinném prostředí, kde nebyli na denním pořádku hádky, výčitky, vulgární nadávky či naprostá kontrola jednoho z rodičů nad vším, co ten druhý dělá.

Jistý vztah můžeme pozorovat u toho, že pokud osoba, která je obětí domácího násilí, odejde ze zaměstnání a přestane pracovat, což je často agresorův nápad, stane se na agresorovi závislá ještě finančně, což znamená, že agresor má ještě větší kontrolu a moc nad výdaji oběti a oběť se velmi často může bát agresora opustit právě proto, že je na něm zcela finančně závislá.

Počátky násilí a průběh psychického násilí.

Přestože ne u všech obětí jsem se dozvěděla, kdy a jak násilí přesně začalo, do vztahu se začalo přikrádat vždy nenápadně. Oběť byla do agresora zamilovaná, a proto měla velmi často pro jeho chování omluvu. Doufala, že se agresor změní, nebo se také smířila s tím, jak se agresor chová a doufala, že se násilí nebude prohlubovat.

Pokud se oběť někomu se svou situací svěřila, většinou později pro agresorovo chování sama našla omluvu a začala ho omlouvat. V každém případě je dobré, pokud oběť má někoho, komu se může svěřit. Je důležité oběť nesoudit, nekritizovat, nenařizovat jí, co má dělat, ale vyslechnout jí a podpořit. Pokud oběť totiž nebude chtít od agresora sama odejít, neodejde. Naopak odřízne ty, co její vztah a situaci odsoudí.

V kazuistikách se mi také potvrdilo, že psychické násilí bývá velmi často propojeno s jinými formami domácího násilí. Ve 4 z 6 kazuistik oběti vypověděli, že byli obětí i sexuálního násilí, tedy že si jejich partner sexuální styk vynucoval, a že velmi dlouho dobu v rozmezích let nebyl sexuální styk z jejich strany dobrovolný. Ve všech 6 případech agresor oběť fyzicky napadl. V kazuistikách je zmíněno vše od drastičtějšího chytání za ruce a ramena až po otřes mozku a pád ze schodů. Je také zřejmé, že ve všech případech teroru se násilí ve

vztahu stupňovalo a to, co nejprve vypadalo jako zvýšená kontrola osobních a intimních věcí a přehnaná žárlivost se zvrhlo i ve fyzické ataky.

Násilí se vždy nejprve odehrávalo za zavřenými dveřmi. Málo kdy se agresor neudržel i před lidmi. Pokud se stal nějaký incident ve společnosti, agresor byl vždy pod vlivem alkoholu či drog.

Pro oběti bylo téměř ve všech případech důležité, aby měli dobré vztahy s ostatními členy rodiny. Některé se po úniku z domácího násilí vrátili ke svým rodičům, některé ženy odešly se svými dětmi, které pro ně byly v tu nejhorší dobu alespoň psychickou podporou.

Podstatné pro oběti, agresory a de facto celou společnost je důležité uvědomit si, že přestože děti nemusí být přímými agresory či oběťmi domácího násilí, vše v nich zanechává hluboké stopy. Pokud se psychické násilí odehrává mezi rodiči, musí pro děti být velký zmatek ve skutečnosti, že přestože je mají oba rodiče rádi a děti zase rády své rodiče, musí neustále snášet křik, nadávky, vidí rozbitý nábytek, mohou strádat ekonomicky i sociálně. Jak mohou takové děti dopadnout? Může jim to připadat normální, mohou se tak později v partnerských vztazích chovat také.

Případná retrospektiva

Na celkový pohled zpět jsem se mohla zeptat jen dvou obětí psychického násilí. Při rozhovorech a ostatních metodách využitých při psaní praktické části jsem si dávala velký pozor, na co se obětí ptám, a jak se ptám. Rozhovory jsem uzpůsobovala tomu, jak dobře na tom oběti byly emočně a také dle toho, co zrovna ve vztahu s agresorem řešily, či kolik času od odchodu z domácího psychického teroru uplynulo.

Obě ženy mi potvrdily, že s postupem času na to, co prožily, nahlížíjí jinak. Uvědomují si vlastní chyby, ale zároveň také vědí, že to, co se jim přihodilo, není o nich samotných.

Práce intervenčního centra

Z práce intervenčního centra jsem byla osobně nadšená. Prostorově prostředí splňovalo všechny požadavky, na které jsem narazila při psaní teoretické části. Personál se k obětem choval velmi profesionálně a z jejich práce bylo poznat, jak moc chtějí obětem pomoci. Odborníci také pracovali dle potřeb, které oběti domácího násilí potřebují, a které zmiňuji v teoretické části.

Při rozhovorech s oběťmi psychického násilí, které žádnou odbornou pomoc nevyhledaly, mě zaujalo zjištění, že v době, kdy pomoc potřebovaly, se na odborníky neobrátily jen proto, že o fungování takových zařízení vůbec nevěděly. Každopádně i ženy, které nenavštívily intervenční centrum, buď následně po určitém časovém intervalu po odchodu z domova, vyhledaly psychoterapeutickou pomoc, či o navštívení některého z podobných pracovišť uvažují.

Přestože ženy, se kterými jsem se setkala v rámci náslechlů intervenčního centra, nemají psychické násilí zcela vyřešené a za sebou, na kazuistikách je velmi dobře vidět, jak jim intervenční centrum pomáhá vyrovnat se s aktuálními problémy, poskytne jim potřebnou péči a podporu a skutečnost jim také velmi usnadní komplexností svých služeb. Pokud se klientka obrátí na intervenční centrum, dostane nejprve potřebnou psychickou podporu a krizovou intervenci. Dále také má možnost probrat s odborníky svou finanční stránku věci (pracovníci jí pomohou zažádat si o různé dávky, a podobně), právní poradenství (od sepsání návrhu k soudu až po možné zastupování u soudního líčení), nabídnuta je jí také další psychoterapeutická pomoc, ale také i doporučení na další instituce, jako je odbor sociálně právní ochrany dětí a podobě. Pokud je klient/ka spokojena s činností intervenčního centra, začne odborníkům důvěřovat a často využije i další pomoci.

ZÁVĚR

I předtím, než jsem se o téma psychického násilí v rodině začala zajímat hlouběji kvůli psaní bakalářské práce, jsem věděla, že tato problematika není snadná. Přesto mi psaní této práce velmi rozšířilo povědomí o domácím násilí, při psaní teoretické části jsem si rozšířila své znalosti studiem literatury a praktická část mi přinesla neopakovatelnou zkušenost s prací s oběťmi psychického násilí.

Cíle, které jsem si dala na začátku psaní bakalářské práce, jsem dle mého názoru splnila. Myslím si, že teoretická část obsahuje všechny základní informace o problematice domácího násilí, přestože by podtémat, o kterých by se dalo v rámci této bakalářské práce psát, mohlo být mnohem více.

Při psaní praktické části mě zpočátku zarazila jedna věc. Všechny oběti, se kterými jsem pracovala, byly ženy a agresorem byl jejich manžel. Přemýšlela jsem proč tomu tak je. Myslím si, že mužské, seniorské či dětské oběti psychického násilí rozhodně také existují. Ovšem domnívám se, že tyto skupiny nemají tendence se s problémem někomu svěřovat. Dětské oběti jsem vyloučila rovnou a to z toho důvodu, že nejsem odborník a uvědomuji si, že s dětmi se musí pracovat mnohem opatrněji než s dospělými. Nerada bych, aby na někom můj výzkum zanechal negativní výsledky. Co se týká mužů, skutečně jsem nenalezla ani jednoho, což potvrzuje fakt z mé teoretické části, kde píšou, že muži se s takovým problémem těžko a málokdy svěřují. Seniorů, kteří jsou od svých dětí ponižováni znám bohužel také hodně. Ovšem nemyslím si, že by si sami chtěli tuto skutečnost připustit a málokdy chtějí s tímto faktem pracovat. Zvláště pak, když jde o jejich děti.

Velmi mě nadchla práce intervenčního centra a jejich přístup ke klientům. Myslím si, že návštěva takového pracoviště je pro oběť velmi přínosná. Nejen, že se oběti dostane psychická podpora a krizová intervence, kterou v dané situaci potřebuje, ale také jí může odborný pracovník nabídnout mnoho praktických rad – právní, finanční, ohledně dětí a podobně. Pevně věřím, že takových center, jako jsem navštívila já, je většina.

Problematice psychického násilí v rodině a rodinných vztahů celkově bych se chtěla věnovat i nadále, protože témat a oborů, které jsou s touto problematikou spojené, a které by mě zajímaly je ještě mnoho.

SEZNAM LITERATURY

ČÍRTKOVÁ, Ludmila, *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*, Praha: GRADA, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2

DALIGAND, Liliane, *Násilí v partnerských vztazích*, Praha: PORTÁL, 2014. ISBN 978-80-262-0718-4

HIRIGOYEN, Marie-France, *Psychické násilí v rodině a v zaměstnání*, Praha: ACADEMIA, NAKLADATELSTVÍ VĚD ČR, 2002. ISBN 80-200-0994-9

KASTOVÁ, Verena, *Krize a tvořivý přístup k ní*, Praha: PORTÁL, 2000. ISBN 80-7178-365-X

MILLEROVÁ, Alice, *Opomíjený klíč*, Praha: LIDOVÉ NOVINY, 2001. ISBN 80-7106-473-4

MATOUŠEK, Oldřich, PAZLAROVÁ, Hana, *Podpora rodiny pro pomáhající profese*, Praha: PORTÁL, 2014. ISBN 978-80-262-0697-2

PONCET-BONISSOL, Yvone, *Psychický nátlak v rodině*, Praha: PORTÁL, 2012. ISBN 978-80-262-0153-3

ŠEVČÍK, Drahomír, ŠPATÉNKOVÁ, Naděžda, *Domácí násilí*, Praha: PORTÁL, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2

VODÁČKOVÁ, Daniela, *Krizová intervence*, Praha: PORTÁL, 2012. ISBN 978-80-262-0212-7

INTERNETOVÉ ZDROJE

Bílý kruh bezpečí: <http://www.bkb.cz/>

ProFem: <http://www.profem.cz/>

Rosa: <http://rosa-os.cz/>

<http://www.domaci-nasili.cz/>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 bezpečnostní plán

Příloha č. 1

Bezpečnostní plán

Základní pravidla:

- Mít u sebe mobilní telefon či diář s důležitými telefonními čísly na osoby, které můžete v případě ohrožení kontaktovat a požádat je o pomoc.
- Mít bezpečnostní balíček (doklady, peníze, mobil, platební kartu, klíče, pár kusů oblečení) uložený na bezpečném místě – u přátel, v autě, kdekoliv, kde ho násilná osoba nenajde.
- Mít domluvený krizový plán s kamarádkou, rodinou apod., kam utéct v případě akutního ohrožení.
- Mít v bytě „bezpečnou“ místnost, kde se může uzamknout nebo odkud může z bytu utéct v případě akutního ohrožení.
- Mít domluvený signál se sousedy (například rozsvěcet a zhasínat), aby zavolali Policii ČR

Základní pravidla pro odchod od partnera

- Zvolit vhodnou chvíli pro útěk (například, když je agresor v práci, apod.)
- Předem si zařídit možnost pobytu u osoby, které věří a tyran jí nezná. U té si případně schovat bezpečnostní balíček